

Kvalitativna in kvantitativna analiza učbenikov za zgodovino

Zbornik prispevkov

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

Stran je namenoma prazna.

Kvalitativna in kvantitativna analiza učbenikov za zgodovino
Pregled osnovnošolskih in srednješolskih učbenikov
Zbornik prispevkov

**Kvalitativna in kvantitativna analiza učbenikov za zgodovino,
pregled osnovnošolskih in srednješolskih učbenikov**
Zbornik prispevkov

Kvalitativna in kvantitativna analiza učbenikov za zgodovino je nastala na podlagi raziskovalnega projekta v okviru ciljnega raziskovalnega programa (CRP) *Konkurenčnost Slovenije 2006–2013*, V 5-0245, 2007–2008.

Avtorji: mag. Špela Trunk, mag. Andreja Valič, Janez Globočnik, Vincenc Filipčič, Tomi Deutsch, Nina Zupan Šorli

Uredniški odbor: dr. Branko Slivar, dr. Franc Cankar, Janez Globočnik, Vincenc Filipčič

Urednik: Vincenc Filipčič

Lektoriranje: Lektor'ca, Nataša Purkat s. p.

Fotografija: Vincenc Filipčič

Izdal: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Predstavniki: mag. Gregor Mohorčič

Prva objava: 2010 na spletnem naslovu:

www.zrss.si ☞ Center za razvoj in raziskovanje ☞ Gradivo
(<http://www.zrss.si/default.asp?link=predmet&tip=10&pID=206>)

Urednik spletne objave: Tadej Blatnik

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

37.016:94(0.034.2)
37.091.64:94(0.034.2)

KVALITATIVNA in kvantitativna analiza učbenikov za zgodovino
[Elektronski vir] : pregled osnovnošolskih in srednješolskih
učbenikov : zbornik prispevkov / avtorji Špela Trunk ... [et al.] ;
zbornik prispevkov uredil Vincenc Filipčič. - Ljubljana : Zavod
Republike Slovenije za šolstvo, 2010

Način dostopa (URL): <http://www.zrss.si/default.asp?link=predmet&tip=10&pID=206>

ISBN 978-961-234-835-9

1. Trunk, Špela 2. Filipčič, Vincenc

249160704

© Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2010

Vse pravice pridržane. Brez založnikovega pisnega dovoljenja gradiva ni dovoljeno reproducirati, kopirati ali kako drugače razširjati. Ta prepoved se nanaša tako na mehanske (fotokopiranje) kot na elektronske (snemanje ali prepisovanje na kakršen koli pomnilniški medij) oblike reprodukcije.

Vsebina

Janez Globočnik, Vincenc Filipčič, dr. Branko Slivar

Predgovor 5

Mag. Špela Trunk

Kvalitativna analiza vsebine učbenikov za zgodovino za osnovne šole in gimnazije 9

Mag. Andreja Valič

Analiza zgodovinskih učbenikov glede na razmerje med nacionalno, evropsko in svetovno zgodovino 533

Janez Globočnik

Kvalitativna in kvantitativna analiza učbenikov zgodovine – razmerja med vrstami zgodovine 63

Vincenc Filipčič, Tomi Deutsch

Kvalitativna analiza kakovosti uporabljenih učbenikov v osnovni šoli in gimnaziji 69

Nina Zupan Šorli

Analiza slikovne in grafične opreme učbenikov 117

Vincenc Filipčič, Tomi Deutsch

Kvalitativna analiza kakovosti uporabljenih učbenikov v osnovni šoli in gimnaziji

Uvod

Analiza učbenikov zgodovine je opravljena na podlagi Projekta Kvalitativna in kvantitativna analiza učbenikov zgodovine,¹⁰ ki je bil usmerjen v ugotavljanje razmerij med besedilom in drugimi prvinami v učbenikih ter v pluralnost interpretacij preteklosti, način spodbujanja zanimanja in vedoželjnosti o preteklosti ter primernosti vsebin v učbenikih glede na starost in sposobnosti učencev in dijakov. Z raziskavo smo želeli ugotoviti stopnjo vsebinskih sprememb – po letu 1990 – glede na preseženo preteklo (politično) ideologijo ter (politično) mitologijo.

Projektna skupina si je zastavila več ciljev: prikazati, kako naj vzgojno-izobraževalni sistemi s svojimi učnimi vsebinami v učbenikih upoštevajo antropološko oziroma integralno pojmovanje zgodovine, ki zavrača tako faktografski pozitivizem kot ideološki determinizem, opozoriti, da morajo učbeniki bolj slediti zahtevam sodobnega pouka zgodovine, poudariti, da se prek učbenikov ne usmerja le vsebina, ampak tudi didaktika poučevanja, ugotoviti, kakšne so spremembe v učbenikih zgodovine, objavljenih po letu 1991 oziroma po osamosvojitvi, preveriti vključenost posameznih učnih vsebin (ustreznost razmerij med narodno, evropsko, svetovno zgodovino ter med vrstami zgodovine) in izpostaviti problem didaktičnih pristopov, ki jih učbeniki implicirajo, ter preveriti vprašanja obravnave določenih obdobj zgodovine.

V začetni razpravi o modelu oziroma metodologiji zbiranja podatkov o učbenikih smo se najprej usmerili v pridobivanje vpogleda v stanje na področju učbenikov, od ugotavljanja števila učbenikov po stopnjah in izobraževalnih programih do pregledala dostopne in že uporabljene modele spremljanja učbenikov.

Prvi namen je bil predvsem razgrniti dimenzije, ki bi bile v pomoč pri merjenju ter preverjanju zastavljenih usmeritev. Zavedali smo se, da imajo različni pristopi k ocenjevanju učbenika več možnosti. Pri tem nam so bila v pomoč navodila Roberta Stradlinga (2004: 257), ki v knjigi Poučevanje evropske zgodovine 20. stoletja sporoča, da:

»/.../ zgodovina, ki jo poučujejo v šoli, ni področje, ki bi bilo rezervirano samo za akademske zgodovinarje, učitelje, avtorje učbenikov in založnike. Doživljamo jo kot javno dobrino. /.../ V tem pogledu so tudi učbeniki javna dobrina in najrazličnejše skupine znotraj iste države in v sosednjih državah so lahko upravičeno zaskrbljene zaradi vsebine teh knjig, eksplicitnih in implicitnih sporočil in domnev, ki jih posreduje besedilo, zaradi ilustracij in virov, pa tudi zaradi tega, kar je bilo vključeno ali izpuščeno, zaradi primernosti stilov poučevanja in učenja, ki jih uporabljajo avtorji, in zaradi praktičnih vprašanj, povezanih s stroški in dostopnostjo učbenikov ter razmerjem med kakovostjo in ceno. /.../ Katera vprašanja je treba postaviti, da bi ovrednotili učbenik, preden se odločimo, ali naj ga kupimo in uporabljamo? /.../ kakšen je dober učbenik zgodovine? /.../ odgovor na to vprašanje je odvisen od izobraževalnega sistema, zato vsak poskus dokončnega odgovora po navadi ne vodi ne vodi v nič drugega kot v obširno in precej površno posploševanje /.../«

Avtor še opozarja, da je treba vrednotenje učbenikov zgodovine vključiti v konkretna

¹⁰ Kvalitativna in kvantitativna analiza učbenikov zgodovine, CRP V5-0245, ZRSŠ, dostopno na http://www.mss.gov.si/si/delovna_podrocja/razvoj_solstva/razvojno_raziskovalne_studije_crp/izbrani_projekti_2006_2013/.

razmerja do vrednotenja vsebin in metodično didaktičnih pristopov, splošnih značilnosti učbenika kot osnovne šolske knjige in tudi do drugih lastnosti, ki lahko posredno vplivajo na nastanek, izbor in uporabo učbenika. Učbenik vključuje celoto vsebin za doseganje ciljev, ponuja strategije za uspešno razvijanje dejavnosti in sposobnosti ter pogosto usmerja k uporabi dodatnih virov. Zagotavlja ustrezno časovno razporeditev učne snovi. Pogosto je učbenik v posebno pomoč učitelju začetniku, saj mu ponuja organizirane in oblikovane potrebne učne vsebine za doseganje določenih standardov, ciljev, vsebin predmetnega učnega načrta in zaradi svoje organizacije podane snovi ponuja uravnoteženo in v ustreznem kronološkem zaporedju urejeno informacijo o potrebnih vsebinah.

Pogosto se zgodi, da učbenik pri učencih ne zbudi interesa za učenje predmeta. Način podajanja snovi in zahtevnost uporabljenega jezika sta lahko ovira pri razumevanju obravnavane snovi in razbiranju vsebin po pomembnosti in zato otežuje doseganje zastavljenih ciljev. Do tovrstnih težav pride prevelik obseg vključenih vsebin – faktografija.

Učitelj se pri načrtovanju dela z učbenikom srečuje z več dilemami, na primer ali naj ga uporabi za temeljni vir informacij o učni snovi in tako učenca usmeri le v en vir in pogled na snov, ali naj izbere že uveljavljen učbenik in tako tvega, da bo učenec deležen tudi zastarelih in neustreznih informacij, ali naj se pri preverjanju znanja nasloni samo na vprašanja iz učbenika in tako učenčevo strategijo učenja in uporabe učbenika usmeri bolj v iskanje odgovorov na faktografska vprašanja, ali naj učbeniške vsebine prilagaja učenčevemu predznanju in interesom, ali naj zahtevnostna raven besedil prilagaja učenčevi stopnji dojemanja zahtevnosti besedila, ali naj to podaja v enaki obliki, kot je podano v učbeniku ipd.

Pristopi k spremljanju kakovosti učbenika

Glede na zastavljene cilje raziskovalnega projekta smo v uvodni fazi priprave metodologije raziskali znane primere ocenjevanja učbenikov, ki izpostavljajo lastnosti preko katerih je mogoče opraviti na primer:

- izbor učbenika,
- državno potrditev,
- evalvacijo ali
- ocenjevanje kakovosti.

V primerih, ko gre za **izbor učbenika**, učitelj uporablja različne naučene ali s prakso pridobljene poglede oziroma instrumente¹¹ za merjenje lastnosti, kot so:

- podoba (nazornost naslovnice, prepoznavnost namena, tj. navedba predmeta, razreda, programa, privlačen videz učnega gradiva, tehnična ustreznost izdelave, na primer vezava, platnice, teža, ter ustreznost organiziranosti besedilnega in ilustrativnega dela učnega gradiva),
- vloga pri načrtovanju (primernost za doseganje operativnih ciljev oziroma izdelavo priprav, za določanje aktivnosti učencev pri pouku in drugih oblik dela z učenci, na primer terensko delo, seminarji, laboratorijsko delo, ter za organiziranje domačega dela učencev),
- vloga pri izvajanju pouka (pomoč pri uresničevanju večine ciljev pouka, uporabnost pri neposrednem delu v razredu, pomoč za celovito podajanje snovi, pregledno, preprosto, točno podajanje vsebin, avtentičnost vključenih vsebin, primernost za pripravo preizkusov znanja, usklajenost obsega učbenika glede na razpoložljivi čas pouka),

¹¹ Glej primer dostopen na:

<http://www.cal.org/ericcl1/digest/0210garinger.html>.

- priporočila kolegov.

Če je namen **potrjevanje učbenikov**, ki se uporabljajo pri pouku, se kakovost določa s predpisom oziroma merili (instrumentarijem) za potrditev. Pri nas so merila določena s Pravilnikom o potrjevanju učbenikov,¹² ki opredeljuje, da morajo biti učbeniki:

- skladni s cilji sistema vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji, določenimi v 2. členu zakona o organizaciji in financiranju vzgoje,
- po ciljih, standardih znanja in vsebinah usklajeni z veljavnim učnim načrtom oziroma s katalogi znanja,
- skladni s sodobnimi spoznanji stroke oziroma strok, ki opredeljujejo predmet ali poklicno področje,
- metodično-didaktično ustrezni,
- primerni razvojni stopnji in starosti udeležencev izobraževanja,
- jezikovno pravilni,
- tehnično ustrezni,
- skladni z normativi in merili, ki jih sprejme pristojni javni zavod in prispevajo k zmanjšanju teže šolskih torbic,
- estetsko in vizualno primerno oblikovani.

Za učna gradiva prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja je obvezna tudi ocena razvojno-psihološke ustreznosti. Za predmet, pri katerem poteka pouk v 8. in 9. razredu osnovne šole na zahtevnostnih ravneh in so zahtevnostne ravni opredeljene v učnem načrtu, so potrjena le tista učna gradiva, ki vsebujejo cilje, standarde znanja in vsebine na vseh ravneh, kot je opredeljeno v učnem načrtu. Zahtevnostne ravni morajo biti posebej označene. Učna gradiva v potrjevanje praviloma predložijo založniki. Predlog za potrditev vsebuje delovni predlog učnega gradiva ali že izdelano učno gradivo. Predlog tako vsebuje:

- predlog celotnega učbenika v dokončanem formatu s podpisi recenzentov, ki so opravili pregled,
- jezikovno urejen besedilni del,
- naslovno stran učbenika, ki vsebuje jasno naveden tudi predmet oziroma vsebinsko-didaktični sklop, razred oziroma letnik, šolo in program, za katerega je učbenik pripravljen.

V vlogi morajo biti priloženi še:

- obrazec za prijavo predloga učbenika v potrditev, ki vsebuje tudi izjavo, da je učbenik jezikovno pravilen in ustrezen, tehnično ustrezen in estetsko ter vizualno ustrezno oblikovan) ter dokazilo – izjavo založnika in avtorja ali avtorjev o materialnih avtorskih pravicah do učbenika. Če gre za uvožena učna gradiva, predlagatelj priloži izjavo tujega založnika ali ekskluzivnega uvoznika, če je znan slovenski zastopnik, pa njegovo izjavo;
- recenzentske ocene s pripadajočimi obrazci o učbeniku, in sicer:
 - oceno z obrazložitvijo o skladnosti s sodobnimi spoznanji stroke oziroma strok, ki opredeljujejo predmet oziroma področje,
 - oceno z obrazložitvijo o didaktično-metodični ustreznosti,
 - oceno z obrazložitvijo o razvojno-psihološki ustreznosti (obvezno za učbenike prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja).

Predlog učbenika mora biti smiselno dopolnjen in popravljen v skladu s pripombami in priporočili recenzentov, ki jih je izbral založnik. Oceno o skladnosti učnih gradiv s cilji, standardi znanja in vsebinami, opredeljenimi v učnem načrtu oziroma katalogih znanja

¹² Dostopno na:

<http://www.zrss.si/default.asp?link=predmet&tip=12&pID=54&rID=524>.

izdela pristojni javni zavod.

Ocena vsebuje:

- presojo, ali je učbenik za posamezen predmet oziroma vsebinsko-didaktični sklop skladen s cilji, standardi znanja in vsebinami, opredeljenimi v učnem načrtu oziroma katalogu znanja,
- presojo, ali je učbenik didaktičnometodično ustrezen,
- presojo, ali je učbenik primeren razvojni stopnji in starosti udeležencev izobraževanja,
- presojo, ali je učbenik jezikovno pravilen in ustrezen,
- presojo, ali je učbenik, glede na določila pravilnika o zmanjševanju teže šolskih torbic, tehnično ustrezen,
- presojo o usklajenosti učbenika s cilji, standardi znanja in vsebinami z učnim načrtom oziroma katalogom,
- oceno utemeljenosti izdaje učbenika v več delih.

Primerov predpisovanja kakovosti učbenikov s potrjevanjem je še veliko. Svež je primer Hrvaške,¹³ nazorni so lahko primeri zveznih držav ZDA (Teksas,¹⁴ Severna Karolina¹⁵ in Florida¹⁶).

Bolj odprti in zanimivi so pristopi usmerjeni na **evalvacijo** različnih vidikov vplivanja učbenika na procese poučevanja in učenja. Obsežna evalvacija učbenikov v ZDA, v sklopu projekta 2061,¹⁷ je usmerjena v spreminjanje metod izobraževanja in doseganje kakovostnejšega znanja. Z izdelanim modelom za ugotavljanje splošne kakovosti učnih gradiv¹⁸ oziroma za predmete, na primer za matematiko, izpostavljajo naslednje kategorije (lastnosti):

- usvajanje namena, smisla predmeta,
- upoštevanje učenčevega predznanja in sposobnosti,
- spodbujanje radovednosti, zanimanja za predmet,
- skrb za razvijanje in uporabo znanstvenih spoznanj,
- spodbujanje učenčevega razmišljanja o pojavih, izkušnjah,
- možnosti (samo)preverjanja doseženega znanja ter
- spodbujanje razvoja znanstvenega mišljenja.

Te kategorije je mogoče uporabljati v več smereh. Lahko so napotek, opozorilo avtorjem, založnikom za izboljšanje vsebine ali usmeritev pri razvoju didaktičnometodičnega instrumentarija za pripravo novih učbenikov. Analiza in ugotovitve lahko usmerjajo pozornost v razvoj učnih gradiv s pozitivnim učinkom na doseganje načrtovanega znanja in tudi na razvijanje potrebnih sposobnosti ter veščin.

Evalvacije, ocenjevanja, spremljave so mestoma usmerjene v pridobivanje specifičnih podatkov o posameznih vsebinah, na primer o ustreznosti predstavitev vsebin, tem, ali v ugotavljanje razmerja med številom ur, strani učbenikov ter težo šolske torbice, ali pa so usmerjene v merjenje učinkov na proces poučevanja in učenja (edukacije). Pri večini **ocenjevanj kakovosti** se ponavljajo podobni sklopi vprašanj, od predstavitev vsebin, vezanosti na cilje kurikuluma, organizaciji vsebin, videzu oziroma grafični podobi, pomena

¹³ Dostopno na:

http://public.mzos.hr/Download/2006/03/13/Zakon_o_udzbenicima.pdf.

¹⁴ Dostopno na: <http://www.capitol.state.tx.us/statutes/ed.toc.htm>.

¹⁵ Dostopno na: <http://www.ncpublicschools.org/textbook/process/>.

¹⁶ Dostopno na: <http://www.firn.edu/doe/instmat/0607adoption.htm>.

¹⁷ Dostopno na: <http://www.project2061.org/>.

¹⁸ Dostopno na:

<http://www.project2061.org/publications/articles/articles/enc.htm>.

priročnika za učitelja, do vprašanja o potrebnih stroških.¹⁹

Pri nas mora učbenik čez postopek potrjevanja. Zato smo se odločili, da bomo pozornost usmeriti na prepoznavanje tistih lastnosti, ki v postopku potrjevanja niso preverjane.

Zaradi tradicije potrjevanja in s pravilnikom o potrjevanju učbenikov določanja obsega pojma učbenika smo za temelj pri opredeljevanju učbenika uporabili aktualno opredelitev,²⁰ ki učbenik označi kot

»/.../ osnovno učno gradivo za doseganje vzgojno-izobraževalnih ciljev in standardov znanja, opredeljenih v učnem načrtu oziroma katalogu znanja. Z didaktično-metodično organizacijo vsebin in prirejeno likovno ter grafično opremo podpira poučevanje in učenje. Vsebina in struktura učbenika omogočata samostojno učenje udeležencev izobraževanja in pridobivanje različnih ravni ter vrst znanja. Učbenik za doseganje vzgojno-izobraževalnih ciljev ne zahteva neposrednega vpisovanja in vrisovanja rešitev ter odgovorov na vprašanja. Učbenik je vezan na šolski predmet oziroma vsebinsko-didaktični sklop, razred in določeno stopnjo izobraževanja. Učbenik je tudi berilo kot zbirka besedil, izbranih skladno s cilji učnega načrta.«

Pri potrjevanju se ocenjuje predvsem vsebine in postopke za doseganje ciljev učnega načrta, ne ugotavljajo se – glede na rokavno opredelitev to tudi ni mogoče – realni učinki na poučevanje in učenje. Poudarjen je vpogled v materialno-informativne dimenzije učbenika (podatki, dejstva, vsebine ipd.), manj natančna je ocena vpliva na dimenzijo formativnega izobraževanja, tj. razvoj psihofizičnih sposobnosti in spretnosti, zlasti mišljenja ipd.

Ker gre pri edukaciji za prepletenost obeh vidikov – *usvajanje znanja ni mogoče brez relativne razvitosti spoznavnih sposobnosti, ki se lahko razvijejo le v procesih spoznavanja konkretnih vednosti in spoznanj* (Senegačnik, 2005: 21) –, smo pozornost usmerili na učinke, ki jih učbenik omogoča pri delu in razvoju učiteljev in učencev v procesu poučevanja in učenja. Tako smo se skušali izogniti nevarnosti, da bi ugotavljali že ugotovljeno, prepoznano.

Učbenik je učitelju (praviloma) pomembno sredstvo za pripravo in izvajanje pouka, učencu pa kompleksen in sistematičen vir za pridobivanje, usvajanje, oblikovanje, preverjanje, dopolnjevanje znanja ter razvijanje sposobnosti za razvoj mišljenja in drugih veščin. V raziskavo vključen vprašalnik smo razdelili na učitelja usmerjene sklope, in to na **izbiro, uporabo ter preverjanje**. Vprašanja smo oblikovali tudi v smeri **splošne uporabnosti**, kar pomeni, da bodo omogočala ocenjevanje:

- vseh stopenj, programov,
- vseh vrst učnih gradiv (učbenik, delovni zvezek, atlas),
- vsem potencialnim ocenjevalcem.

Ocenjevanje učbenikov zgodovine smo vezali na seznam potrjenih učnih gradiv konec leta 2006. Pred začetkom analize smo pripravili **pregled stvarnega stanja na področju založenost z učbeniki** in drugimi učnimi gradivi, ki jih je tedaj potrjeval Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje. Ugotovili smo, da so za uporabo v šolah na voljo učbeniki, delovni zvezki in atlasi različnih založb. Število gradiv se po programih razlikuje, vendar lahko iz tabelarnih prikazov uvidimo, da je učnih gradiv praviloma več kot eno za posamezno stopnjo izobraževanja. Tovrstna pokritost učiteljem omogoča izbirnost in uporabo učbenika primernega njihovemu stilu poučevanja. Za celovitejši prikaz področja smo vključili še pregled po vrstah pri pouku uporabljenih drugih učnih gradiv.

¹⁹ Dostopno na:

<http://www.eiu.edu/~booth/about/fcbtc/EvaluatingTextbooks.html>.

²⁰ Dostopno na: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r03/predpis_PRAV4343.html.

Pregled učnih gradiv za osnovne šole

V tabelah so prikazani pregledi vseh veljavnih/potrjenih gradiv za zgodovino v šolskem letu 2006/2007.

Tabela 1: Pregled učnih gradiv za zgodovino v osnovni šoli za šolsko leto 2006/2007

Avtor	Naslov	Razred
M. Rode, E. Tawitian	KORAKI V ČASU, Prvi koraki v preteklost, učbenik za zgodovino v 6. razredu devetletnega osnovnošolskega izobraževanja, DZS	6.
M. Rode, E. Tawitian	KORAKI V ČASU, Prvi koraki v preteklost, delovni zvezek za zgodovino v 6. razredu devetletnega osnovnošolskega izobraževanja, DZS	6.
T. Weber et al.	MALI ZGODOVINSKI ATLAS, Zgodovina v osemletnem in devetletnem osnovnošolskem izobraževanju, MODRIJAN	6.–9.
O. Janša Zorn, A. Kastelic, G. Škraba	SPOZNAVAJMO ZGODOVINO, Učbenik, Zgodovina za 6. razred devetletnega osnovnošolskega izobraževanja, MODRIJAN	6.
A. Kastelic, G. Škraba	SPOZNAVAJMO ZGODOVINO, Delovni zvezek, Zgodovina za 6. razred devetletnega osnovnošolskega izobraževanja, MODRIJAN	6.
M. Otič	SVET SKOZI ČAS, učbenik za zgodovino v 6. razredu devetletnega osnovnošolskega izobraževanja, MKZ	6.
M. Otič	SVET SKOZI ČAS, delovni zvezek za zgodovino v 6. razredu devetletnega osnovnošolskega izobraževanja, MKZ	6.
P. Arko et al.	ZGODOVINA, učbenik za zgodovino v 6. razredu devetletnega osnovnošolskega izobraževanja, i2	6.
M. Čepič, A. Galjot	ZGODOVINA, delovni zvezek za zgodovino v 6. razredu devetletnega osnovnošolskega izobraževanja, i2	6.
Z. Kastelic et al.	ZGODOVINSKI ATLAS ZA OSNOVNO ŠOLO, atlas za zgodovino v 6.–9. razredu devetletnega osnovnošolskega izobraževanja, DZS	6.–9.
O. Janša Zorn, D. Mihelič	KORAKI V ČASU, Od prazgodovine skozi stari in srednji vek, učbenik za zgodovino v 7. razredu devetletnega osnovnošolskega izobraževanja, DZS	7.
M. Rode, E. Tawitian	KORAKI V ČASU, Od prazgodovine skozi stari in srednji vek, delovni zvezek za zgodovino v 7. razredu devetletnega osnovnošolskega izobraževanja, DZS	7.
T. Weber et al.	MALI ZGODOVINSKI ATLAS, Zgodovina v osemletnem in devetletnem osnovnošolskem izobraževanju, MODRIJAN	6.–9.
C. Trampuš	OBIŠČIMO STARI IN SREDNJI VEK, delovni zvezek za zgodovino v 7. razredu devetletne osnovne šole, DZS	7.
K. Simonič Mervic	STARI SVET, Učbenik, Zgodovina za 7. razred devetletnega osnovnošolskega izobraževanja, MODRIJAN	7.
K. Simonič Mervic	STARI SVET, Delovni zvezek, Zgodovina za 7. razred devetletnega osnovnošolskega izobraževanja, MODRIJAN	7.
F. Rovšek Kosmač, G. Škraba	ZGODOVINA 7, vaje in naloge za zgodovino v 7. razredu devetletnega osnovnošolskega izobraževanja, DEBORA	7.
Z. Kastelic et al.	ZGODOVINSKI ATLAS ZA OSNOVNO ŠOLO, atlas za zgodovino v 6. - 9. razredu devetletnega osnovnošolskega izobraževanja, DZS	6.–9.
J. Cvirn, E. Hriberšek Balkovec, A. Studen	KORAKI V ČASU - NOVI VEK, učbenik za zgodovino v 8. razredu devetletne osnovne šole, DZS	8.
M. Rode	KORAKI V ČASU - NOVI VEK, delovni zvezek za zgodovino v 8. razredu devetletnega osnovnošolskega izobraževanja, DZS	8.
T. Weber et al.	MALI ZGODOVINSKI ATLAS, Zgodovina v osemletnem in devetletnem osnovnošolskem izobraževanju, MODRIJAN	6.–9.
J. Razpotnik et al.	RAZISKUJEM PRETEKLOST 8, učbenik za zgodovino v 8. razredu devetletne osnovne šole, ROKUS	8.

Kvalitativna analiza kakovosti uporabljenih učbenikov v osnovni šoli in gimnaziji

Avtor	Naslov	Razred
J. Razpotnik et al.	RAZISKUJEM PRETEKLOST 8, delovni zvezek za zgodovino v 8. razredu devetletnega osnovnošolskega izobraževanja, ROKUS	8.
M. Žvanut, P. Vodopivec	VZPON MEŠČANSTVA, Učbenik, Zgodovina za 8. razred devetletnega in 7. razred osemletnega osnovnošolskega izobraževanja, MODRIJAN	8.
G. Škraba	VZPON MEŠČANSTVA, Delovni zvezek, Zgodovina za 8. razred devetletnega in 7. razred osemletnega osnovnošolskega izobraževanja, MODRIJAN	8.
Z. Kastelic, K. Weis, Z. Labič - Saje	ZGODOVINSKI ATLAS ZA OSNOVNO ŠOLO, atlas za zgodovino v 6. - 9. razredu devetletnega osnovnošolskega izobraževanja, DZS	6.–9.
E. Dolenc, A. Gabrič, M. Rode	KORAKI V ČASU – 20. STOLETJE, učbenik za zgodovino v 9. razredu devetletnega osnovnošolskega izobraževanja, DZS	9.
M. Rode	KORAKI V ČASU – 20. STOLETJE, delovni zvezek za zgodovino v 9. razredu devetletnega osnovnošolskega izobraževanja, DZS	9.
T. Weber et al.	MALI ZGODOVINSKI ATLAS, Zgodovina v osemletnem in devetletnem osnovnošolskem izobraževanju, MODRIJAN	6.–9.
A. N. Kern, D. Nečak, B. Repe	NAŠE STOLETJE, Učbenik, Zgodovina za 9. razred devetletnega osnovnošolskega izobraževanja, MODRIJAN	9.
A. N. Kern	NAŠE STOLETJE, Delovni zvezek, Zgodovina za 9. razred devetletnega osnovnošolskega izobraževanja, MODRIJAN	9.
J. Razpotnik, D. Snoj	RAZISKUJEM PRETEKLOST 9, ROKUS	9.
M. Burkeljca et al.	RAZISKUJEM PRETEKLOST 9, ROKUS	9.
F. Rovšek Kosmač, G. Škraba	ZGODOVINA 9, vaje in naloge za zgodovino v 9. razredu devetletnega in 8. razredu osemletnega osnovnošolskega izobraževanja, DEBORA	9.
Z. Kastelic, K. Weis, Z. Labič Saje	ZGODOVINSKI ATLAS ZA OSNOVNO ŠOLO, atlas za zgodovino v 6.–9. razredu devetletnega osnovnošolskega izobraževanja, DZS	6.–9.
S. Paolucci, G. Signorini	IL CORSO DELLA STORIA 1, Il mondo dalla preistoria alla metà del trecento, samostojni delovni zvezek za zgodovino v 7. razredu devetletnega osnovnošolskega izobraževanja na narodnostno mešanem območju Slovenske Istre, ZANICHELLI	7.
S. Paolucci, G. Signorini	IL CORSO DELLA STORIA 2, Il mondo moderno, samostojni delovni zvezek za zgodovino v 8. razredu devetletnega osnovnošolskega izobraževanja na narodnostno mešanem območju Slovenske Istre, ZANICHELLI	8.
S. Paolucci, G. Signorini	IL CORSO DELLA STORIA 3, Il mondo contemporaneo, samostojni delovni zvezek za zgodovino v 9. razredu devetletnega osnovnošolskega izobraževanja na narodnostno mešanem območju Slovenske Istre, ZANICHELLI	9.
M. Bohnec	PO SLEDEH ČUDEŽNEGA JELENA - A CZODARSZARVAS NYOMABAN, učbenik z dodatnimi vsebinami za poučevanje madžarske zgodovine v 7. 8. in 9. razredu devetletnega osnovnošolskega izobraževanja dvojezične osnovne šole v Prekmurju, ZRSŠ	7.–9.

Pregled pokritosti z učbeniki in drugimi gradivi kaže, da so na trgu gradiva osmih založb, v primeru gradiv za šolstvo narodnosti sodeluje tudi založba iz tujine. Učbenike v 6. razredu zalagajo štiri založbe, v 7. razredu dva založnika, v 8. in 9. razredu tri založbe. Ugotovimo lahko, da imajo učitelji možnost izbiranja med več učbeniki in različnimi vrstami učnih gradiv (atlas, delovni zvezek, samostojni delovni zvezek, vaje) ter da imajo učitelji v dvojezičnih šolah in šolah na narodnostno mešanih območjih na voljo gradiva, ki ponujajo vsebine za doseganje ciljev teh programov.

Pregled učnih gradiv za srednje šole

V tabelah so prikazani pregledi vseh veljavnih/potrjenih gradiv za zgodovino v šolskem letu 2006/2007.

Tabela 2: Pregled učnih gradiv za zgodovino v srednjih šolah za šolsko leto 2006/2007

Avtor	Program	Naslov	Letnik
É. Kondicsné Kovács, F. Stipkovits	gimnazijsko izobraževanje, srednje tehniško oz. strokovno izobraževanje, poklicno-tehniško izobraževanje	FEJEZTEK A MAGYAR TÖRTENELEMBOL, Tankönyv a szlovén-magyar kétnyelvű közepiskola nemzetiségi program szerinti 1.-4. osztályos történelem tantárgyához, učbenik madžarske zgodovine za narodnostni program slovensko-madžarske dvojezične srednje šole od 1.-4. letnika, ZRSŠ	1.-4. 1.-2.
É. Kondicsné Kovács, F. Stipkovits	gimnazijsko izobraževanje, srednje tehniško oz. strokovno izobraževanje, poklicno-tehniško izobraževanje	POGLAVJA MADŽARSKE ZGODOVINE, delovni zvezek madžarske zgodovine za narodnostni program slovensko-madžarske dvojezične srednje šole od 1.-4. letnika, FEJEZTEK A MAGYAR TÖRTENELEMBOL, Munkafüzet a nemzetiségi program magyar történelmének tantáshoz a szlovén-magyar kétnyelvű közepiskola 1.-4. osztályában, ZRSŠ	1.-4. 1.-2.
S. Berzelak	gimnazijsko izobraževanje	STARE DOBE, Učbenik, Zgodovina za 1. letnik gimnazij, MODRIJAN	1.
S. Berzelak, T. Rozman, A. Valič Zupan	gimnazijsko izobraževanje	STARE DOBE, Delovni zvezek, Zgodovina za 1. letnik gimnazij, MODRIJAN	1.
M. Medeot et al.	gimnazijsko izobraževanje, srednje tehniško oz. strokovno izobraževanje, poklicno-tehniško izobraževanje	STORIA DEGLI SLOVENI, Manuale di storia per le scuole medie con lingua d'insegnamento italiana, učbenik za zgodovino za srednje šole z italijanskim učnim jezikom, ZRSŠ	1. oz. 2.
V. Brodnik et al.	gimnazijsko izobraževanje	ZGODOVINA 1, učbenik za zgodovino v 1. letniku gimnazije, DZS	1.
Z. Pastar, J. Sobotkiewicz	gimnazijsko izobraževanje	ZGODOVINA 1, delovni zvezek za zgodovino v 1. letniku gimnazijskega izobraževanja, DZS	1.
S. Berzelak	gimnazijsko izobraževanje	SREDNJI IN NOVI VEK, Učbenik, Zgodovina za 2. letnik gimnazij, MODRIJAN	2.
S. Berzelak, T. Rozman, M. Vičič Krabonja	gimnazijsko izobraževanje	SREDNJI IN NOVI VEK, Delovni zvezek, Zgodovina za 2. letnik gimnazijskega izobraževanja, MODRIJAN	2.
A. Hozjan, D. Potočnik	gimnazijsko izobraževanje	ZGODOVINA 2, učbenik za zgodovino v 2. letniku gimnazijskega izobraževanja, DZS	2.
V. Šifrer	gimnazijsko izobraževanje	ZGODOVINA 2, delovni zvezek za zgodovino v 2. letniku gimnazijskega izobraževanja, DZS	2.
J. Cvirn, A. Studen	gimnazijsko izobraževanje	ZGODOVINA 3, učbenik za zgodovino v 3. letniku gimnazijskega izobraževanja, DZS	3.
A. Kastelic, Z. Pastar, J. Sobotkiewicz	gimnazijsko izobraževanje	ZGODOVINA 3, delovni zvezek za zgodovino v 3. letniku gimnazijskega izobraževanja, DZS	3.
B. Repe	gimnazijsko izobraževanje	SODOBNA ZGODOVINA, Učbenik, Zgodovina za 4. letnik gimnazijskega izobraževanja, MODRIJAN	4.
B. Repe	gimnazijsko izobraževanje	SODOBNA ZGODOVINA, Učbenik, Zgodovina za 4. letnik gimnazijskega izobraževanja, MODRIJAN	4.
S. Berzelak, M. Vičič Krabonja, S. Rozman	gimnazijsko izobraževanje	SODOBNA ZGODOVINA, Delovni zvezek, Zgodovina za 4. letnik gimnazijskega izobraževanja, MODRIJAN	4.
E. Dolenc, A. Gabrič	gimnazijsko izobraževanje	ZGODOVINA 4, učbenik za zgodovino v 4. letniku gimnazijskega izobraževanja, DZS	4.
Z. Pastar, J. Sobotkiewicz	gimnazijsko izobraževanje	ZGODOVINA 4, delovni zvezek za zgodovino v 4. letniku gimnazijskega izobraževanja, DZS	4.
T. Rozman et al.	gimnazijsko izobraževanje	ZGODOVINA NA MATURI, Pregled učne snovi srednješolske zgodovine, delovni zvezek za zgodovino v 4. letniku gimnazijskega izobraževanja, MODRIJAN	4.

Kvalitativna analiza kakovosti uporabljenih učbenikov v osnovni šoli in gimnaziji

Avtor	Program	Naslov	Letnik
S. Berzelak	srednje tehniško oz. strokovno izobraževanje	ZGODOVINA 1 ZA TEHNIŠKE IN DRUGE STROKOVNE ŠOLE, učbenik, MODRIJAN	1.
S. Berzelak	srednje tehniško oz. strokovno izobraževanje	ZGODOVINA 1 ZA TEHNIŠKE IN DRUGE STROKOVNE ŠOLE, delovni zvezek, MODRIJAN	1.
S. Berzelak	srednje poklicno izobraževanje, srednje tehniško oz. strokovno izobraževanje, poklicno-tehniško izobraževanje	ZGODOVINA 2 ZA TEHNIŠKE IN DRUGE STROKOVNE ŠOLE, Učbenik, Zgodovina v 2. 3. in 4. letniku srednjega poklicnega, srednjega tehniškega oz. strokovnega in poklicno-tehniškega izobraževanja, MODRIJAN	2.–4.
S. Berzelak	srednje poklicno izobraževanje, srednje tehniško oz. strokovno izobraževanje, poklicno-tehniško izobraževanje	ZGODOVINA 2 ZA TEHNIŠKE IN DRUGE STROKOVNE ŠOLE, Delovni zvezek, Zgodovina v 2. 3. in 4. letniku srednjega poklicnega, srednjega tehniškega oz. strokovnega in poklicno-tehniškega izobraževanja, MODRIJAN	2.–4.
É. Kondicsné Kovács, F. Stipkovits	gimnazijsko izobraževanje, srednje tehniško oz. strokovno izobraževanje, poklicno-tehniško izobraževanje	FEJEZTEK A MAGYAR TÖRTENELEMBOL, tankönyv, učbenik madžarske zgodovine za narodnostni program slovensko - madžarske dvojezične srednje šole od 1.-4. letnika, ZRSŠ	1.–4. 1.–2.
É. Kondicsné Kovács, F. Stipkovits	gimnazijsko izobraževanje, srednje tehniško oz. strokovno izobraževanje, poklicno-tehniško izobraževanje	FEJEZTEK A MAGYAR TÖRTENELEMBOL, munkafüzet, delovni zvezek madžarske zgodovine za narodnostni program slovensko - madžarske dvojezične srednje šole od 1.-4. letnika, ZRSŠ	1.–4. 1.–2.
M. Medeot et al.	gimnazijsko izobraževanje, srednje tehniško oz. strokovno izobraževanje, poklicno-tehniško izobraževanje	STORIA DEGLI SLOVENI, Manuale di storia per le scuole medie con lingua d'insegnamento italiana, učbenik za zgodovino za srednje šole z italijanskim učnim jezikom, ZRSŠ	1. oz. 2.

V srednješolskih programih so na trgu gradiva treh založb, od katerih ena zalaga učbenike za potrebe šolstva narodnosti. Ugotovimo lahko, da imajo učitelji možnost izbire med učbeniki (in delovnimi zvezki), ter da imajo učitelji v dvojezičnih šolah in šolah na narodnostno mešanih območjih na voljo gradiva, ki ponujajo vsebine za doseganje ciljev teh programov.

Pregled gradiv za osnovne in srednje šole

V tabeli 3 je pregled števila vseh veljavnih/potrjenih gradiv za zgodovino za osnovne in srednje šole v šolskem letu 2006/2007. Pregled vključuje prikaz po programih, stopnjah in vrstah učnih gradiv.

Tabela 3: Pregled števila učnih gradiv za zgodovino v osnovnih in srednjih šolah za šolsko leto 2006/2007

Program	Razred oz. letnik	Učbenik	Delovni zvezek	Samostojni delovni zvezek	Zbirka vaj	Atlas	Skupaj
Devetletno osnovnošolsko izobraževanje	6.	4	4			2	10
	7.	3	4	1		2	10
	8.	4	3	1		2	10
	9.	4	3	1	1	2	11
Vzgoja in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami/slepi	7.	2					2
	8.	2					2
Gimnazijsko izobraževanje	1.	2	2				4
	2.	2	2				4
	3.	1	1				2
	4.	3	3				6

Program	Razred oz. letnik	Učbenik	Delovni zvezek	Samostojni delovni zvezek	Zbirka vaj	Atlas	Skupaj
Gimnazijsko izobraževanje, srednje tehniško oz. strokovno izobraževanje, poklicno-tehniško izobraževanje	1.	4	2				6
Srednje tehniško oz. strokovno izobraževanje	1.	1	1				2
Srednje poklicno izobraževanje, srednje tehniško oz. strokovno izobraževanje, poklicno-tehniško izobraževanje	2.	1	1				2
Skupaj		35	27	3	1	8	74

V osnovnošolskem in v srednješolskem izobraževanju je potrjenih 74 gradiv, ki jih zalaga osem založb, in to DEBORA, DZS, i2, MODRIJAN, MKZ, ROKUS, ZANICHELLI, ZRSS. Dve založbi zalagata učbenike za vse stopnje izobraževalnih programov. Pregled kaže, da so vsi programi dobro pokriti z učbeniki in drugimi pripadajočimi učnimi gradivi, zato imajo učitelji možnost izbire med različnimi učbeniki oziroma v učbenike vključenimi didaktično metodičnimi pristopi. Kar pomeni, da lahko pri svojem delu uporabljajo učna gradiva, ki so bližja njihovemu stilu poučevanja, ter da lahko pri načrtovanju svojega dela uporabijo vsebine iz več učbeniških virov in tako spremenijo vlogo učbenika od zapovedi za poučevanje v vodnik za pripravo poučevanja.

Zbiranje podatkov

V analizo vključene podatke smo zbirali z anketnim vprašalnikom. Naslovljen je bil na vse učitelje zgodovine, ki poučujejo zgodovino kot samostojen predmet, na vseh stopnjah in programih osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja. Anketni vprašalniki so bili namenjeni vsem učiteljem zgodovine, ki so zgodovino poučevali tudi v preteklem šolskem letu oziroma v šolskem letu 2006/07.

Anketiranje smo opravili v oktobru in novembru 2008. Anketni vprašalniki so bili poslani na 448 osnovnih šol (649 učiteljev zgodovine) in na 80 srednjih šol (165 učiteljev zgodovine). Pri srednjih šolah smo zajeli gimnazijske, strokovno-tehniške in poklicno-tehniške programe. Število poslanih anketnih vprašalnikov je bilo odvisno od števila učiteljev, ki na šoli poučujejo zgodovino. Zbiranje anketnih vprašalnikov je potekalo po pošti, s čimer se je zagotovila anonimnost sodelujočih učiteljev.

Učitelji zgodovine so vrnili 308 delno ali v celoti izpolnjenih anketnih vprašalnikov; sodelovalo je 246 učiteljev osnovnih šol, 54 učiteljev gimnazij in 8 učiteljev drugih programov. Ker je dobljeni vzorec dovolj reprezentativen in je validnost pridobljenih podatkov ustrezna le za osnovne šole in gimnazije, je bila analiza podatkov narejena samo za osnovnošolski in za gimnazijski program (300 anketnih vprašalnikov).

Z anketnim vprašalnikom smo želeli:

- raziskati, ali učbeniki sledijo zahtevam sodobnega pouka zgodovine,
- ugotoviti, kakšno je razmerje med narodno, evropsko in svetovno zgodovino,
- raziskati razmerja med vrstami zgodovine in
- preveriti vprašanje obravnave določenih obdobj zgodovine.

Navedbe, s katerimi smo ugotavljali mnenja, stališča o podobi, vsebini, didaktično-metodičnem oblikovanju in vprašanjih vpliva učbenika na organizacijo dela v šoli smo razvrstili na naslednje elemente:

- izbira učbenika,

- oblikovanost učbenika,
- vloga pri načrtovanju pouka,
- vloga pri izvajanju pouka,
- odzivi učencev,
- ugotovitve o vsebinah iz učbenika,
- menjava učbenika,
- predlogi za nove učbenike zgodovine.

V razmerju do izpostavljenih ključnih dimenzij vprašalnika smo te elemente umestili na naslednji način:

- **raziskati, ali učbeniki sledijo zahtevam sodobnega pouka zgodovine:**
 - izbira učbenika – ugotavljanje učiteljevih aktivnosti,
 - izbira učbenika – vpliv zunanjih dejavnikov,
 - oblikovanost učbenika,
 - vloga pri načrtovanju pouka,
 - vloga pri izvajanju pouka,
 - odzivi učencev – preverjanje učiteljevih opažanj o aktivnosti učencev,
- **ugotoviti, kakšno je razmerje med narodno, evropsko in svetovno zgodovino:**
 - ugotovitve o vsebinah iz učbenika – preverjanje poudarka na obči ali slovenski zgodovini,
 - predlogi za nove učbenike zgodovine,
- **raziskati razmerja med vrstami zgodovine:**
 - ugotovitve o vsebinah iz učbenika – zastopanost vrst zgodovin,
 - predlogi za nove učbenike zgodovine – zastopanost posameznih zgodovin,
- **preveriti vprašanje obravnave določenih obdobj zgodovine:**
 - predlogi za nove učbenike zgodovine – predstavitev vsebin v učbenikih zgodovine.

Opis vzorca učiteljev zgodovine

Skupno je na anketni vprašalnik odgovarjalo 300 učiteljev zgodovine, ki poučujejo zgodovino v osnovni šoli in gimnaziji. V nadaljevanju tega poglavja je vzorec učiteljev zgodovine, ki so sodelovali v anketni raziskavi, opisan nekoliko bolj podrobno.

Vrsta šole

V tabeli 4 je predstavljeno število učiteljev zgodovine v vzorcu glede na vrsto šole, v kateri poučujejo.

Tabela 4: vrsta šole

Vrsta šole	Število učiteljev	Delež učiteljev
Osnovna šola	246	82,0 %
Gimnazija	54	18,0 %
Skupaj	300	100,0 %

V vzorcu je 246 učiteljev zgodovine, ki poučujejo v osnovni šoli, kar zajema 82,0 odstotka vzorca, in 54 učiteljev zgodovine, ki poučujejo v gimnaziji oziroma 18,0 odstotka vzorca.

Statistična regija

V tabeli 5 je predstavljeno število učiteljev zgodovine v vzorcu glede na statistično regijo, v kateri deluje njihova šola.

Tabela 5: Statistična regija

Statistična regija	Število učiteljev	Delež učiteljev
Pomurska	25	8,5 %
Podravska	50	16,9 %
Koroška	14	4,7 %
Savinjska	40	13,6 %
Zasavska	8	2,7 %
Spodnje posavska	10	3,4 %
Jugovzhodna Slovenija	17	5,8 %
Osrednjeslovenska	58	19,7 %
Gorenjska	26	8,8 %
Notranjsko-kraška	10	3,4 %
Goriška	13	4,4 %
Obalno-kraška	24	8,1 %
Skupaj	295	100,0 %

Učitelji zgodovine, ki sestavljajo vzorec, poučujejo na šolah, ki delujejo po celotni Sloveniji. Največ učiteljev zgodovine v vzorcu poučuje v največji osrednjeslovenski regiji (19,7 odstotka vseh učiteljev v vzorcu) in najmanj v najmanjši zasavski regiji (2,7 odstotka vseh učiteljev v vzorcu).

Število let poučevanja zgodovine

V tabeli 6 je predstavljeno število učiteljev zgodovine v vzorcu glede na leta poučevanja zgodovine.

Tabela 6: Število let poučevanja zgodovine

Let poučevanja	Število učiteljev	Delež učiteljev
Od 1 do 5 let	55	18,5 %
Od 6 do 10 let	43	14,4 %
Od 11 do 15 let	41	13,8 %
Od 16 do 20 let	49	16,4 %
Od 21 do 25 let	41	13,8 %
Od 26 do 30 let	42	14,1 %
Od 31 do 35 let	27	9,1 %
Skupaj	298	100,0 %

Učitelji zgodovine v vzorcu poučujejo zgodovino od 1 do 35 let. Največ, in sicer 18,5 odstotka jih zgodovino poučuje od 1 do 5 let in najmanj, 9,1 odstotka vseh v vzorcu, od 31 do 35 let.

V povprečju učitelji, ki so sodelovali v anketni raziskavi, zgodovino poučujejo 16,9 leta.

Opis izbranega učbenika

V tem poglavju so predstavljeni odgovori učiteljev o izbranih učbenikih zgodovine; vsak učitelj zgodovine je izbral en učbenik zgodovine, ki ga je uporabljal pri pouku v šolskem letu 2006/2007 in odgovarjal na vprašanja o tem učbeniku.

Razred/letnik poučevanja

V tabeli 7 je predstavljeno število učiteljev glede na razred osnovne šole oziroma letnik srednje šole (gimnazije), v katerem so uporabljali izbrani učbenik.

Tabela 7: Razred/letnik poučevanja zgodovine

Razred/letnik	Število učiteljev	Delež učiteljev
6. razred	7	2,5 %
7. razred	81	29,1 %
8. razred	50	18,0 %
9. razred	88	31,7 %
1. letnik	31	11,2 %
2. letnik	10	3,6 %
3. letnik	3	1,1 %
4. letnik	8	2,9 %
Skupaj	278	100,0 %

Večina učiteljev, ki poučujejo zgodovino v osnovni šoli, je izbrala učbenik, ki so ga uporabljali v 9. razredu (31,7 odstotka vseh učiteljev v vzorcu), sledi 7. razred (29,1 odstotka vseh učiteljev v vzorcu) in 8. razred (18,0 odstotka vseh učiteljev v vzorcu). Večina učiteljev, ki poučujejo zgodovino v gimnaziji, je izbrala učbenik, ki ga uporabljajo v 1. letniku (11,2 odstotka vseh učiteljev v vzorcu).

Založba

V tabeli 8 je predstavljeno število učiteljev glede na založbo, ki je založila njihov izbrani učbenik zgodovine. Pri navajanju založb smo se odločili, da jih ne bomo imenovali neposredno po imenih. Najpomembnejši razlog je v tem, da vsi založniki (trije) nimajo pokrite celotne vertikale učbenikov po programih in stopnjah ter da se razlikujejo glede na čas vstopa v šole. Zato je primerjava med njimi lahko vprašljiva oziroma za splošnega bralca zavajajoča.

Tabela 8: Založba

Založba	Število učiteljev	Delež učiteljev
1. založba	100	33,6 %
2. založba	131	44,0 %
3. založba	67	22,5 %
Skupaj	298	100,0 %

Učitelji zgodovine so izbrali učbenike, ki so jih založile tri založbe. Učitelji so največkrat navedli učbenik, ki ga je založila 2. založba (44,0 odstotka vseh učiteljev v vzorcu), sledi 1. založba (33,6 odstotka vseh učiteljev v vzorcu) in 3. založba (22,5 odstotka vseh učiteljev v vzorcu).

Čas izbire učbenika

V tabeli 9 je predstavljeno število učiteljev glede na čas izbire učbenika, ki so ga uporabljali v šolskem letu 2006/2007.

Tabela 9: Čas izbire učbenika

Čas izbire učbenika	Število učiteljev	Delež učiteljev
Pred začetkom šolskega leta 2006/07	81	28,0 %
Pred začetkom šolskega leta 2005/06	60	20,8 %
Pred začetkom šolskega leta 2004/05	53	18,3 %
Pred začetkom šolskega leta 2003/04 ali prej	95	32,9 %
Skupaj	289	100,0 %

Učitelji so v zadnjih letih v precej enakomernem deležu menjali učbenike oziroma izbirali učbenike, ki so jih uporabljali v šolskem letu 2006/2007. Večina učiteljev zgodovine je izbrani učbenik izbrala pred začetkom šolskega leta 2003/2004 (32,9 odstotka vseh učiteljev v vzorcu). Pred začetkom šolskega leta 2006/2007 je izbralo učbenik 28,0 odstotka vseh učiteljev v vzorcu.

Menjava učbenika v šolskem letu 2007/08

V tabeli 10 je predstavljeno število tistih učiteljev, ki so v šolskem letu 2007/2008 uporabljali isti učbenik kot v predhodnem šolskem letu, in število učiteljev, ki so ob začetku novega šolskega leta 2007/2008 zamenjali uporabljeni učbenik zgodovine.

Tabela 10: Menjava učbenika v šolskem letu 2007/08

Menjava učbenika	Število učiteljev	Delež učiteljev
Ne, ni zamenjal/-a učbenika.	289	96,7 %
Da, učbenik je zamenjal/-a.	10	3,3 %
Skupaj	299	100,0 %

Velika večina učiteljev je odgovorila, da je v šolskem letu 2007/2008 še zmeraj uporabljala izbrani učbenik, kar pomeni, da je menjava učbenikov ob začetku tega šolskega leta nekoliko manjša kot v preteklih letih. Da so ob začetku šolskega leta 2007/2008 zamenjali izbrani učbenik, je odgovorilo 10 učiteljev oziroma le 3,3 odstotka vseh učiteljev v vzorcu.

Druga uporabljena učna gradiva

V tabeli 11 so predstavljeni odgovori učiteljev na vprašanje, ali ob izbranem učbeniku zgodovine uporabljajo tudi druga učna sredstva. Na vprašanje je odgovorilo 292 učiteljev. V tabeli so predstavljeni deleži tistih učiteljev, ki določeno učno gradivo uporabljajo (odgovori »da«).

Tabela 11: Druga uporabljena učna gradiva

Učno gradivo	Število učiteljev	Delež učiteljev
Delovni zvezek	220	75,3 %
Atlas	252	86,3 %
Drugo	126	43,2 %

Število vseh odgovorov: 292.

Ob učbeniku uporablja delovni zvezek 75,3 odstotka učiteljev zgodovine in atlas 86,3 odstotka učiteljev zgodovine; 43,2 odstotka učiteljev je zapisalo, da ob učbeniku uporabljajo tudi druga gradiva. Pod opcijo drugo so učitelji vnesli precej pester nabor učnih gradiv. Največkrat so zapisali razna avdiovizualna sredstva (CD, DVD, videokasete, filmi). Avdiovizualnim sredstvom po pogostosti sledijo prosojnice, razna literatura, zemljevidi in drugo.

Izbira učbenika

V tabeli 12 so prikazani odgovori učiteljev na vprašanja o izvedbi določenih aktivnosti pred samo izbiro učbenika zgodovine in o okoliščinah, v katerih so izbirali učbenik zgodovine.

Tabela 12: Opravljene aktivnosti in okoliščine ob izbiri učbenika

Aktivnost/okoliščina	Da (n)	Ne (n)	Skupaj (n)
Učbenik sem pred izborom prebral/-a v celoti.	62,0 % (176)	38,0 % (108)	100,0 % (284)
Izbrani učbenik sem vsebinsko primerjal/-a z ostalimi dostopnimi učbeniki zgodovine.	90,0 % (262)	10,0 % (29)	100,0 % (291)
Izbrani učbenik sem cenovno primerjal/-a z ostalimi dostopnimi učbeniki zgodovine.	15,2 % (44)	84,8 % (245)	100,0 % (289)
O izbiri učbenika sem se posvetoval/-a s kolegi.	79,7 % (231)	20,3 % (59)	100,0 % (290)
O izbiri učbenika je odločal tudi predmetni aktiv na šoli.	51,7 % (149)	48,3 % (139)	100,0 % (288)
Pred izbiro učbenika sem se udeležil/-a študijskega srečanja, na katerem smo govorili tudi o učbenikih.	54,1 % (157)	45,9 % (133)	100,0 % (290)
Učbenik je založnik predstavil na šoli.	10,2 % (29)	89,8 % (256)	100,0 % (285)
Udeležil/-a sem se založnikovega seminarja o učbeniku.	42,3 % (123)	57,7 % (168)	100,0 % (291)
Avtorja/avtorico izbranega učbenika sem poznal/-a že preko prejšnjih del (knjig, učbenikov ...).	45,7 % (133)	54,3 % (158)	100,0 % (291)
Program založbe, ki je izdala učbenik, sem poznal/-a že od prej.	75,4 % (218)	24,6 % (71)	100,0 % (289)
Za izbrani učbenik je bila organizirana prodaja na šoli.	12,7 % (36)	87,3 % (247)	100,0 % (283)
Izbrani učbenik je imel priložen priročnik za učitelje.	37,9 % (108)	62,1 % (177)	100,0 % (285)

Izbrani učbenik je pred izborom v celoti prebralo 62,0 odstotka učiteljev. Izbrani učbenik je vsebinsko z drugimi dostopnimi učbeniki primerjalo 90,0 odstotka učiteljev in cenovno le 15,02 odstotka učiteljev. O izbiri učbenika se je 79,7 odstotka učiteljev posvetovalo s kolegi, 54,1 odstotka učiteljev se je udeležilo študijskih srečanj z vsebino, ki se je nanašala na učbenike, in 42,3 odstotka učiteljev založnikovega seminarja o učbeniku. O izbiri učbenika je v 51,7 odstotka primerov odločal tudi predmetni aktiv na šoli. Učitelji so ob izbiri učbenika v 45,7 odstotka primerov poznali avtorja učbenika preko njegovih prejšnjih del in program založbe v 75,1 odstotka primerov. Založniki so na šolah predstavili 10,2 odstotka učbenikov in organizirali prodajo na šoli za 12,7 odstotka učbenikov. Med izbranimi učbeniki jih je imelo 37,9 odstotka priložen priročnik za učitelje.

Dejavniki pri izbiri učbenika

V tabeli 13 so prikazana izračunana povprečja pri dejavnikih, ki lahko vplivajo na izbiro učbenika zgodovine. Osnova za povprečja je petstopenjska lestvica, na kateri pomeni vrednost 1, da dejavnik sploh ni imel vpliva in vrednost 5 pa, da je dejavnik zelo vplival na izbiro učbenika. Ob izračunanih povprečjih je prikazano tudi število odgovorov, ki so bili uporabljeni za izračun povprečja in razpršenost teh odgovorov (standardni odklon).²¹

Pri dejavnikih, ki so označeni z zvezdico, so upoštevani samo tisti odgovori učiteljev, pri katerih je okoliščina, ki je lahko vplivala na izbiro učbenika, bila tudi zares izvedena (torej, da je o izbiri učbenika odločal predmetni aktiv na šoli, da se je učitelj udeležil študijskega srečanja, da je založnik učbenik predstavil na šoli, da se je učitelj udeležil založnikovega seminarja in da je učbenik imel priložen priročnik za učitelje).²²

Tabela 13: Dejavniki pri izbiri učbenika

Dejavnik	Število odgovorov	Povprečje	Standardni odklon
Cena učbenika.	270	1,89	0,92
*Uporabnost priloženega priročnika za učitelje.	104	3,73	1,17
Čas veljavnosti potrditve učbenika.	271	3,18	1,30
Videz in podoba učbenika.	284	3,72	1,13
Mnenje kolegov.	283	3,36	1,17
*Odločitev predmetnega aktiva na šoli.	144	3,98	0,83
*Priporočila s študijskih srečanj.	148	3,21	1,15
*Založnikova predstavitev učbenika na šoli.	25	3,36	0,95
Vsebina učbenika.	281	4,49	0,74
*Vsebina založnikovega seminarja.	119	3,41	1,15

Na izbiro učbenika je najbolj vplivala vsebina učbenika (povprečje je 4,49). Sledijo odločitev predmetnega aktiva na šoli (povprečje je 3,98), uporabnost priloženega priročnika za učitelje (povprečje je 3,73) in videz ter podoba učbenika (povprečje je 3,72). Drugi dejavniki so imeli manjši vpliv na izbiro učbenika. Najmanjši vpliv na izbiro učbenika je imela cena učbenika (povprečje je 1,89).

Oblikovanost učbenika

V tabeli 14 so predstavljena izračunana povprečja pri trditvah o oblikovanosti učbenika. Osnova za povprečja je petstopenjska lestvica, na kateri pomeni vrednost 1, da trditev sploh ne drži, vrednost 5 pa, da trditev popolnoma drži.

Tabela 14: Oblikovanost učbenika

Trditev	Število odgovorov	Povprečje	Standardni odklon
Podoba učbenika izraža namen predmeta.	295	4,02	0,67
Podoba učbenika spodbuja k njegovi uporabi.	294	4,00	0,71

²¹ V nadaljevanju besedila so enako prikazana povprečja v podobnih tabelah.

²² Podobno so povprečja izračunana v podpoglavjih »dejavniki pri izbiri učbenika«, ki sledijo v nadaljevanju (trditve so označene z zvezdico tudi v podpoglavjih).

Kvalitativna analiza kakovosti uporabljenih učbenikov v osnovni šoli in gimnaziji

Trditev	Število odgovorov	Povprečje	Standardni odklon
Organiziranost poglavij po temah in sklopih prispeva k uspešnemu doseganju predvidenih ciljev.	295	4,07	0,67
Organizacija besedilnih in slikovnih (nebesedilnih) elementov učbenika podpira uspešno doseganje ciljev.	293	4,18	0,57
Slikovno gradivo (različni prikazi, slike, fotografije, grafi, tabele ...) dopolnjuje besedilo v učbeniku.	298	4,37	0,54
Postavitev in označevanje (senčenje, obarvanje, podčrtave ...) poglavij, naslovov, podnaslovov, opredelitev ... prispeva k večji razumljivosti učbenika.	298	4,05	0,84
Slikovno gradivo prispeva k preglednosti učbenika.	294	4,26	0,62
Izbrana tipologija in velikosti črk prispevata k preglednosti učbenika.	297	3,92	0,76
Uporabljena širina stolpca, dolžina vrstic in njihov razmik prispevata k preglednosti učbenika.	297	3,81	0,77
Format (velikost, masa/teža, način vezave) učbenika je primeren stopnji izobraževanja.	296	3,83	0,79
Tisk je kvaliteten in primeren za uporabo.	296	4,19	0,57
Uporabljeni papir je kvaliteten in primeren za uporabo.	294	4,16	0,58
Učbenik je narejen brez slovničnih napak.	287	3,91	0,69
Besedilo učbenika je jasno in natančno.	296	3,96	0,75
V učbeniku je uporabljena primerna terminologija.	296	4,01	0,65

Učitelji so precej dobro ocenili oblikovanost izbranih učbenikov zgodovine. Učitelji se najbolj strinjajo s trditvami, da slikovno gradivo dopolnjuje besedilo v članku (povprečje je 4,37), da slikovno gradivo prispeva k preglednosti učbenika (povprečje je 4,26), da je tisk kakovosten in primeren za uporabo (povprečje je 4,19), da organizacija besedilnih in slikovnih (nebesedilnih) elementov učbenika podpira uspešno doseganje ciljev (povprečje je 4,18) in da je uporabljeni papir kakovosten in primeren za uporabo (povprečje je 4,16). Učitelji se najmanj strinjajo s trditvama, da uporabljena širina stolpca, dolžina vrstic in njihov razmik prispevata k preglednosti učbenika (povprečje je 3,81) in da je format učbenika primeren stopnji izobraževanja (povprečje je 3,83).

Vloga učbenika pri načrtovanju pouka

V tabeli 15 so predstavljena izračunana povprečja pri trditvah o vlogi učbenika pri načrtovanju pouka. Osnova za povprečja je petstopenjska lestvica, na kateri pomeni vrednost 1, da trditev sploh ne drži, vrednost 5 pa, da trditev popolnoma drži.

Tabela 15: Vloga učbenika pri načrtovanju pouka

Trditev	Število odgovorov	Povprečje	Standardni odklon
Učbenik mi je v pomoč pri načrtovanju letne in sprotne priprave na pouk.	299	4,20	0,62
Učbenik mi je v pomoč pri načrtovanju različnih metod in oblik dela pri pouku (na primer projektno delo, terensko delo, laboratorijsko delo ...).	299	3,74	0,80
Učbenik mi je v pomoč pri načrtovanju domačega dela za učence/dijake.	299	3,83	0,87
Učbenik mi je v pomoč pri pripravi preizkusov znanja.	297	3,98	0,70
Za uresničevanje ciljev predmeta moram ob učnem gradivu uporabljati tudi druga učna sredstva.	298	3,83	0,85
Za uporabo gradiva potrebujem dodatno izobraževanje.	297	2,33	1,01

Učitelji precej pozitivno ocenjujejo vlogo učbenika pri načrtovanju pouka. Strinjajo se, da jim je učbenik v pomoč pri načrtovanju letne in sprotne priprave na pouk (povprečje je 4,20), pri pripravi preizkusov znanja (povprečje je 3,98), pri načrtovanju domačega dela za učence/dijake (povprečje je 3,83) in pri načrtovanju različnih metod in oblik dela pri pouku (povprečje je 3,74). Učitelji se tudi precej strinjajo, da učbenika ne morejo uporabljati samostojno oziroma da morajo ob učbeniku uporabljati tudi druga učna sredstva (povprečje je 3,83). Se pa učitelji ne strinjajo s trditvijo, da rabijo za uporabo gradiva dodatno izobraževanje (povprečje je 2,33).

Vloga učbenika pri izvajanju pouka

V tabeli 16 so predstavljena izračunana povprečja pri trditvah o vlogi učbenika pri izvajanju pouka. Osnova za povprečja je petstopenjska lestvica, na kateri pomeni vrednost 1, da trditev sploh ne drži, vrednost 5 pa, da trditev popolnoma drži.

Tabela 16: Vloga učbenika pri izvajanju pouka

Trditev	Število odgovorov	Povprečje	Standardni odklon
Opredelitve v učnem gradivu so razumljive in ne vsebujejo napak.	292	3,97	0,61
Obseg učbenika mi pomaga pri doseganju ciljev v času, ki je na voljo.	295	3,64	0,90
Učna snov je v gradivu predstavljena postopno.	294	3,95	0,64
Predstavitve novih pojmov, definicij, zakonitosti, spoznanj, procesov so v gradivu predstavljene pregledno.	297	3,90	0,77
Učbenik upošteva navezovanje na predznanje ter izkušnje učencev/dijakov.	294	3,64	0,70
Učbenik učencem/dijakom pomaga pri razvijanju razumevanja učne snovi.	299	3,99	0,56
Učbenik spodbuja učence/dijake k uporabi pridobljenega znanja.	286	3,81	0,72
Učbenik spodbuja učence/dijake k opazovanju pojavov.	283	3,60	0,77
Učbenik spodbuja učence/dijake k uporabi drugih virov.	291	3,67	0,92
Učbenik spodbuja učence/dijake k razvijanju kritičnega mišljenja.	295	3,80	0,73
Učbenik spodbuja učence/dijake k razvijanju problemskega razmišljanja.	290	3,70	0,80
Učbenik upošteva različne spoznavne (kognitivne) učne stile učencev/dijakov.	287	3,66	0,75

Trditev	Število odgovorov	Povprečje	Standardni odklon
Vsebine učbenika so primerne starosti učencev/dijakov (jezik in način predstavitve snovi ne pomenita ovire pri njenem usvajanju).	297	3,85	0,76
Učbenik spodbuja samostojno delo učencev/dijakov z razvijanjem veščin za učenje.	292	3,67	0,82
Učbenik pri učencih/dijakih spodbuja vedoželjnost.	292	3,73	0,75
Učbenik omogoča samopreverjanje znanja.	287	3,66	0,87
Učbenik omogoča povezovanje pridobljenega znanja z znanjem drugih predmetov.	290	3,63	0,81
Uporabljeni primeri v učnem gradivu so vezani na učenčevo/dijakovo vsakdanje življenje.	282	3,32	0,91
Učbenik prikazuje vlogo spolov stereotipno (mama kuha, oče gleda televizijo ipd.)	280	2,28	0,87
Učbenik prikazuje vlogo različnih kulturnih in etničnih skupin stereotipno (Škoti so skopi, Švicarji so natančni ipd.)	283	2,12	0,87
Učbenik pomaga pri uresničevanju ciljev, vsebin in standardov znanja na vseh taksonomskih ravneh.	291	3,79	0,78
Učbenik pomaga pri izvajanju komunikacijskega modela pouka.	278	3,61	0,77
Učbenik mi pomaga pri spremljavi napredka učencev/dijakov.	285	3,53	0,79
Besedilo in slikovno gradivo vodi v razvijanje zavesti o enakopravnosti med spoloma in spoštovanju drugačnosti.	274	3,80	0,74
V učbeniku je pretiran poudarek na prikazovanju dejstev, dogodkov in prikazov.	296	2,56	0,82

Učitelji precej pozitivno vrednotijo vlogo učbenika pri izvedbi pouka. Najbolj se strinjajo s trditvami, da učbenik učencem/dijakom pomaga pri razvijanju razumevanja učne snovi (povprečje je 3,99), da so opredelitve v učnem gradivu razumljive in ne vsebujejo napak (povprečje je 3,97), da je učna snov v gradivu predstavljena postopno (povprečje je 3,95) in da so predstavitve novih pojmov, definicij, zakonitosti, spoznanj, procesov v gradivu predstavljene pregledno (povprečje je 3,90). Učitelji se med vsemi pozitivnimi trditvami najmanj strinjajo s trditvijo, da so uporabljeni primeri v učnem gradivu vezani na učenčevo/dijakovo vsakdanje življenje (povprečje je 3,32). Učitelji se ne strinjajo s trditvami, da učbenik prikazuje vlogo spolov stereotipno (povprečje je 2,28), da učbenik prikazuje vlogo različnih kulturnih in etničnih skupin stereotipno (povprečje je 2,12) in da je v učbeniku pretiran poudarek na prikazovanju dejstev, dogodkov in prikazov (povprečje je 2,56).

Odzivi učencev/dijakov

V tabeli 17 so predstavljena izračunana povprečja pri trditvah o odzivih učencev v osnovnih šolah in o odzivih dijakov v gimnazijah. Osnova za povprečja je petstopenjska lestvica, na kateri pomeni vrednost 1, da trditev sploh ne drži, vrednost 5 pa, da trditev popolnoma drži.

Tabela 17: Odzivi učencev/dijakov

Trditev	Število odgovorov	Povprečje	Standardni odklon
Učenci/dijaki lahko učbenik uporabljajo samostojno.	299	3,99	0,71
Učenci/dijaki sprašujejo o vsebinah iz učbenika.	297	3,68	0,76
Učenci/dijaki potrebujejo dodatna navodila za uporabo učbenika.	297	2,81	0,89
Naloge za utrjevanje in preverjanje pridobljenega znanja se zdijo učencem/dijakom razumljive.	291	3,62	0,73

Učitelji zgodovine se precej strinjajo s trditvami, da lahko učenci/dijaki učbenik uporabljajo samostojno (povprečje je 3,99), da učenci/dijaki sprašujejo o vsebinah iz učbenika (povprečje je 3,68) in da se zdijo naloge za utrjevanje in preverjanje pridobljenega znanja učencem/dijakom razumljive (povprečje je 3,62). Učitelji se ne strinjajo s trditvijo, da potrebujejo učenci/dijaki dodatna navodila za uporabo učbenika (povprečje je 2,81), vendar to nestrinjanje ni preveč izrazito.

Zastopanost vsebin v učbeniku

V tabeli 18 so predstavljeni odgovori učiteljev na vprašanja o zastopanosti posameznih vsebin (vrste zgodovine) v učbenikih. Ker gre za štiristopenjsko lestvico (na kateri predstavlja vrednost 1, da vsebina sploh ni zastopana, vrednost 4 pa, da je vsebina premočno zastopana), so ob izračunanih povprečjih v zadnjem stolpcu tabele prikazani tudi odgovori učiteljev po posameznih kategorijah. V tabeli je, ob prikazanih deležih oziroma povprečjih v oklepajih prikazano tudi število odgovorov (n).

Tabela 18: Zastopanost vsebin v učbeniku

Vsebina	Sploh zastopana (n)	Zastopana je v premajhni meri (n)	Zastopana je v primerni meri (n)	Zastopana je v preveliki meri (n)	Skupaj (n)	Povprečje (n)
Politična zgodovina.	1,3 % (4)	0,7 % (2)	86,6 % (259)	11,4 % (34)	100,0 % (299)	3,08 (299)
Vojaška zgodovina.	1,3 % (4)	3,4 % (10)	87,9 % (261)	7,4 % (22)	100,0 % (297)	3,01 (297)
Družbena zgodovina.	0,3 % (1)	14,8 % (44)	83,9 % (250)	1,0 % (3)	100,0 % (298)	2,86 (298)
Kulturna zgodovina.	0,0 % (0)	24,2 % (72)	73,5 % (219)	2,3 % (7)	100,0 % (298)	2,78 (298)
Gospodarska zgodovina.	0,3 % (1)	10,4 % (31)	86,6 % (258)	2,7 % (8)	100,0 % (298)	2,92 (298)
Zgodovina religij.	4,4 % (13)	29,3 % (86)	65,6 % (193)	0,7 % (2)	100,0 % (294)	2,63 (294)
Zgodovina vsakdanjega življenja.	0,3 % (1)	31,2 % (93)	66,4 % (198)	2,0 % (6)	100,0 % (298)	2,70 (298)
Integralni zgodovinski pristop (preplet vseh sfer zgodovine).	4,1 % (12)	31,0 % (91)	63,9 % (188)	1,0 % (3)	100,0 % (294)	2,62 (294)
Obča zgodovina.	0,7 % (2)	1,7 % (5)	88,9 % (263)	8,8 % (26)	100,0 % (296)	3,06 (296)
Slovenska zgodovina.	0,3 % (1)	23,3 % (69)	75,0 % (222)	1,4 % (4)	100,0 % (296)	2,77 (296)

Učitelji menijo, da so v učbenikih zgodovine najbolj zastopana politična zgodovina (povprečje je 3,08), obča zgodovina (povprečje je 3,06) in vojaška zgodovina (povprečje je 3,01). V učbeniku so premočno zastopane politična zgodovina (tako meni 11,4 odstotka vseh učiteljev), obča zgodovina (8,8 odstotka učiteljev) in vojaška zgodovina (7,4 odstotka učiteljev). Učitelji menijo, da so v učbenikih zgodovine najmanj zastopani integralni zgodovinski pristop (povprečje je 2,62), zgodovina religij (povprečje je 2,63) in zgodovina vsakdanjega življenja (povprečje je 2,70).

Zastopanost vsebin v učbenikih zgodovine v prihodnje

V tabeli 19 so predstavljena izračunana povprečja pri trditvah o zastopanosti posameznih vsebin (vrste zgodovine) v učbenikih zgodovine v prihodnje. Osnova za povprečja je petstopenjska lestvica, na kateri predstavlja vrednost 1 popolno nestrinjanje, vrednost 5 pa popolno strinjanje s trditvijo. Ob izračunanih povprečjih je prikazano tudi število odgovorov, ki so bili uporabljeni za izračun povprečja in razpršenost teh odgovorov (standardni odklon).

Tabela 19: Zastopanost vsebin v učbenikih zgodovine v prihodnje

Trditev	Število odgovorov	Povprečje	Standardni odklon
Učbeniki morajo imeti poudarek na politični zgodovini.	291	2,70	0,93
Učbeniki morajo imeti poudarek na vojaški zgodovini.	291	2,48	0,84
Učbeniki morajo imeti poudarek na družbeni zgodovini.	290	3,76	0,80
Učbeniki morajo imeti poudarek na kulturni zgodovini.	290	3,77	0,87
Učbeniki morajo imeti poudarek na gospodarski zgodovini.	291	3,47	0,83
Učbeniki morajo imeti poudarek na pravni zgodovini.	290	2,66	0,73
Učbeniki morajo imeti poudarek na zgodovini religij.	287	3,00	0,94
Učbeniki morajo imeti poudarek na zgodovini vsakdanjega življenja.	290	4,01	0,88
Učbeniki morajo imeti poudarek na integralnem zgodovinskem pristopu (preplet vseh sfer zgodovine).	294	4,36	0,71
Učbeniki morajo imeti poudarek na občni zgodovini.	290	3,45	0,89
Učbeniki morajo imeti poudarek na slovenski zgodovini.	293	4,02	0,93

Učitelji se najbolj strinjajo s trditvami, da morajo biti v prihodnje v učbenikih zgodovine poudarjeni integralni zgodovinski pristop (povprečje je 4,36), slovenska zgodovina (povprečje je 4,02) in zgodovina vsakdanjega življenja (povprečje je 4,01). Učitelji se ne strinjajo s trditvami, da morajo imeti učbeniki zgodovine poudarek na vojaški zgodovini (povprečje je 2,48), na pravni zgodovini (povprečje je 2,66) in na politični zgodovini (povprečje je 2,70).

Predstavitev vsebin v učbenikih zgodovine v prihodnje

V tabeli 20 so predstavljena izračunana povprečja pri trditvah o predstavitvi vsebin v učbenikih zgodovine v prihodnje. Osnova za povprečja je petstopenjska lestvica, na kateri predstavlja vrednost 1 popolno nestrinjanje in vrednost 5 popolno strinjanje s trditvijo.

Tabela 20: Predstavitev vsebin v učbenikih v prihodnje

Trditev	Število odgovorov	Povprečje	Standardni odklon
Učbeniki morajo imeti poudarek na predstavitvi za zgodovino pomembnih dejstev.	294	4,12	0,68
Učbeniki morajo imeti poudarek na predstavitvi za zgodovino pomembnih datumov.	293	3,04	0,99
Snov v učbenikih mora biti predstavljena v obliki zgodbe.	292	3,22	0,95
Učbeniki morajo omogočati učencem/dijakom, da lahko snov brez težav umestijo v čas in prostor.	295	4,49	0,53
Učbeniki morajo omogočati učencem/dijakom, da lahko snov brez težav umestijo v zgodovinske procese.	293	4,46	0,55
Učbeniki morajo imeti poudarek na predstavitvi pomembnih zgodovinskih osebnosti.	294	3,44	0,87
Učbeniki morajo pomembnejše dogodke, pojave in procese tudi razložiti z več zornih kotov.	295	4,39	0,59

Učitelji se zelo strinjajo s trditvami, da morajo učbeniki omogočati učencem/dijakom, da lahko snov brez težav umestijo v čas in prostor (povprečje je 4,49) in v zgodovinske procese (povprečje je 4,46), da morajo učbeniki pomembnejše dogodke, pojave in procese tudi razložiti z več zornih kotov (povprečje je 4,39) ter da morajo učbeniki imeti poudarek na

predstavitvi za zgodovino pomembnih dejstev (povprečje je 4,12). Učitelji se nekoliko manj strinjajo s trditvami, da morajo učbeniki imeti poudarek na predstavitvi pomembnih zgodovinskih osebnosti (povprečje je 3,44), da mora biti snov v učbenikih predstavljena v obliki zgodbe (povprečje je 3,22) in da morajo učbeniki imeti poudarek na predstavitvi za zgodovino pomembnih datumov (povprečje je 3,04); pri zadnji trditvi je povprečje skoraj enako srednji vrednosti 3, zato ne moremo več govoriti o strinjanju s trditvijo.

Razlike glede na vrsto šole

V tem poglavju so prikazane razlike v odgovorih učiteljev glede na vrsto šole, v kateri poučujejo (razlike med osnovno šolo in gimnazijo).

Druga uporabljena učna gradiva

V tabeli 21 so predstavljeni odgovori učiteljev na vprašanje, ali ob izbranem učbeniku zgodovine uporabljajo tudi druga učna sredstva, in to glede na vrsto šole. V tabeli so predstavljeni deleži tistih učiteljev, ki določeno učno gradivo uporabljajo (odgovori »da«).

Tabela 21: Druga uporabljena učna gradiva glede na vrsto šole

Učno gradivo	Osnovna šola (n)	Gimnazija (n)	Skupaj (n)
Delovni zvezek	78,8 % (189)	59,6 % (31)	75,3 % (220)
Atlas	88,3 % (212)	76,9 % (40)	86,3 % (252)
Drugo	40,8 % (98)	53,8 % (28)	43,2 % (126)

Število vseh odgovorov: 292.

Učitelji v osnovni šoli bolj uporabljajo delovni zvezek in atlas kot učitelji v gimnaziji. Učitelji v gimnaziji so v nekoliko več primerih odgovorili, da uporabljajo druga učna gradiva (CD, prosojnice ...).

Izbira učbenika

V tabeli 22 so prikazani odgovori učiteljev na vprašanja o izvedbi določenih aktivnosti pred samo izbiro učbenika zgodovine in o okoliščinah, v katerih so izbirali učbenik zgodovine, glede na vrsto šole. V tabeli so predstavljeni deleži odgovorov »da«. V stolpcu, v katerem je predstavljeno število vseh odgovorov, pa so upoštevani tudi odgovori »ne«.

Tabela 22: Opravljene aktivnosti in okoliščine ob izbiri učbenika glede na vrsto šole

Aktivnost/okoliščina	Osnovna šola (n)	Gimnazija (n)	Skupaj (n)	Število vseh odgovorov	χ^2 (sig.)
Učbenik sem pred izborom prebral/-a v celoti.	63,6 % (147)	54,7 % (29)	62,0 % (176)	284	1,46 (0,228)
Izbrani učbenik sem vsebinsko primerjal/-a z ostalimi dostopnimi učbeniki zgodovine.	92,4 % (219)	79,6 % (43)	90,0 % (262)	291	8,00 (0,005)
Izbrani učbenik sem cenovno primerjal/-a z ostalimi dostopnimi učbeniki zgodovine.	16,1 % (38)	11,3 % (6)	15,2 % (44)	289	0,77 (0,381)
O izbiri učbenika sem se posvetoval/-a s kolegi.	76,7 % (181)	92,6 % (50)	79,7 % (231)	290	6,85 (0,009)
O izbiri učbenika je odločal tudi predmetni aktiv na šoli.	44,4 % (104)	83,3 % (45)	51,7 % (149)	288	26,57 (0,000)
Pred izbiro učbenika sem se udeležil/-a študijskega srečanja, na katerem smo govorili tudi o učbenikih.	57,6 % (136)	38,9 % (21)	54,1 % (157)	290	6,22 (0,013)
Učbenik je založnik predstavil na šoli.	10,4 % (24)	9,3 % (5)	10,2 % (29)	285	0,06 (0,805)

Aktivnost/okoliščina	Osnovna šola (n)	Gimnazija (n)	Skupaj (n)	Število vseh odgovorov	χ^2 (sig.)
Udeležil/-a sem se založnikovega seminarja o učbeniku.	47,7 % (113)	18,5 % (10)	42,3 % (123)	291	15,33 (0,000)
Avtorja/avtorico izbranega učbenika sem poznal/-a že preko prejšnjih del (knjig, učbenikov, ...).	42,2 % (100)	61,1 % (33)	45,7 % (133)	291	6,34 (0,012)
Program založbe, ki je izdala učbenik, sem poznal/-a že od prej.	76,3 % (180)	71,7 % (38)	75,4 % (218)	289	0,49 (0,485)
Za izbrani učbenik je bila organizirana prodaja na šoli.	11,7 % (27)	17,0 % (9)	12,7 % (36)	283	1,07 (0,302)
Izbrani učbenik je imel priložen priročnik za učitelje.	43,1 % (100)	15,1 % (8)	37,9 % (108)	285	14,38 (0,000)

Med skupino učiteljev, ki poučujejo v osnovnih šolah, in skupino učiteljev, ki poučujejo v gimnazijah, so pri izbiri učbenika precej velike razlike. Izbrani učbenik so v več primerih vsebinsko primerjali z drugimi dostopnimi učbeniki zgodovine učitelji v osnovni šoli, o izbiri učbenika so se v več primerih posvetovali s kolegi učitelji v gimnazijah, o izbiri učbenika je v več primerih odločal tudi predmetni aktiv na šoli v gimnazijah, pred izbiro učbenika so se v več primerih udeležili študijskega srečanja in založnikovega seminarja učitelji osnovnih šol, avtorja/avtorico izbranega učbenika so v več primerih že poznali preko prejšnjih del učitelji v gimnazijah in da je izbrani učbenik imel priložen priročnik za učitelje, so v več primerih odgovorili učitelji osnovnih šol. Med obema skupinama učiteljev so razlike v odgovorih tudi pri drugih vprašanjih, vendar te razlike niso tako zelo izrazite niti statistično značilne.

Dejavniki pri izbiri učbenika

V tabeli 23 so prikazana izračunana povprečja pri dejavnikih, ki lahko vplivajo na izbiro učbenika zgodovine glede na vrsto šole. Osnova za povprečja je petstopenjska lestvica, na kateri pomeni vrednost 1, da dejavnik sploh ni imel vpliva, vrednost 5 pa, da je dejavnik zelo vplival na izbiro učbenika. Ob izračunanih povprečjih je v oklepajih prikazano tudi število odgovorov, ki so bili uporabljeni za izračun povprečja (n).²³

Tabela 23: Dejavniki pri izbiri učbenika glede na vrsto šole

Dejavnik	Osnovna šola (n)	Gimnazija (n)	Skupaj (n)	F-test (sig.)
Cena učbenika.	1,96 (222)	1,56 (48)	1,89 (270)	7,49 (0,007)
*Uporabnost priloženega priročnika za učitelje.	3,85 (96)	2,25 (8)	3,73 (104)	15,96 (0,000)
Čas veljavnosti potrditve učbenika.	3,29 (224)	2,62 (47)	3,18 (271)	11,01 (0,001)
Videz in podoba učbenika.	3,85 (235)	3,12 (49)	3,72 (284)	17,66 (0,000)
Mnenje kolegov.	3,30 (233)	3,62 (50)	3,36 (283)	3,03 (0,083)
*Odločitev predmetnega aktiva na šoli.	4,02 (100)	3,89 (44)	3,98 (144)	0,79 (0,376)
*Priporočila s študijskih srečanj.	3,14 (129)	3,68 (19)	3,21 (148)	3,78 (0,054)
Vsebina učbenika.	4,48 (231)	4,54 (50)	4,49 (281)	0,23 (0,635)
*Vsebina založnikovega seminarja.	3,50 (109)	2,40 (10)	3,41 (119)	9,10 (0,003)

Na izbiro učbenika v osnovnih šolah je bolj kot v gimnazijah vplivala cena učbenika, uporabnost priloženega priročnika za učitelje, čas veljavnosti potrditve učbenika, videz in podoba učbenika ter vsebina založnikovega seminarja. V gimnazijah je večji vpliv kot v

²³ V nadaljevanju besedila so enako prikazana povprečja v podobnih tabelah.

osnovnih šolah imelo mnenje kolegov in priporočila s študijskih srečanj. Odločitev predmetnega aktiva na šoli in vsebina učbenika sta glede na vrsto šole imela približno enak vpliv.

Oblikovanost učbenika

V tabeli 24 so predstavljena izračunana povprečja pri trditvah o oblikovanosti učbenika glede na vrsto šole. Osnova za povprečja je petstopenjska lestvica, na kateri pomeni vrednost 1, da trditev sploh ne drži, vrednost 5 pa, da trditev popolnoma drži.

Tabela 24: Oblikovanost učbenika glede na vrsto šole

Trditev	Osnovna šola (n)	Gimnazija (n)	Skupaj (n)	F-test (sig.)
Podoba učbenika izraža namen predmeta.	4,04 (242)	3,91 (53)	4,02 (295)	1,78 (0,184)
Podoba učbenika spodbuja k njegovi uporabi.	4,05 (241)	3,75 (53)	4,00 (294)	7,99 (0,005)
Organiziranost poglavij po temah in sklopih prispeva k uspešnemu doseganju predvidenih ciljev.	4,12 (243)	3,85 (52)	4,07 (295)	7,48 (0,007)
Organizacija besedilnih in slikovnih (nebesedilnih) elementov učbenika podpira uspešno doseganje ciljev.	4,22 (242)	3,98 (51)	4,18 (293)	7,56 (0,006)
Slikovno gradivo (različni prikazi, slike, fotografije, grafi, tabele ...) dopolnjuje besedilo v učbeniku.	4,40 (245)	4,25 (53)	4,37 (298)	3,47 (0,064)
Postavitev in označevanje (senčenje, obarvanje, podčrtave ...) poglavij, naslovov, podnaslovov, opredelitev ... prispeva k večji razumljivosti učbenika.	4,10 (245)	3,81 (53)	4,05 (298)	5,20 (0,023)
Slikovno gradivo prispeva k preglednosti učbenika.	4,30 (242)	4,06 (52)	4,26 (294)	6,57 (0,011)
Izbrana tipologija in velikosti črk prispevata k preglednosti učbenika.	3,96 (244)	3,74 (53)	3,92 (297)	3,97 (0,047)
Uporabljena širina stolpca, dolžina vrstic in njihov razmik prispevata k preglednosti učbenika.	3,86 (244)	3,62 (53)	3,81 (297)	4,08 (0,044)
Format (velikost, masa/teža, način vezave) učbenika je primeren stopnji izobraževanja.	3,85 (243)	3,72 (53)	3,83 (296)	1,28 (0,258)
Tisk je kakovosten in primeren za uporabo.	4,22 (243)	4,04 (53)	4,19 (296)	4,64 (0,032)
Uporabljeni papir je kakovosten in primeren za uporabo.	4,19 (241)	4,06 (53)	4,16 (294)	2,16 (0,143)
Učbenik je narejen brez slovničnih napak.	3,93 (234)	3,85 (53)	3,91 (287)	0,55 (0,458)
Besedilo učbenika je jasno in natančno.	3,98 (243)	3,87 (53)	3,96 (296)	0,90 (0,344)
V učbeniku je uporabljena primerna terminologija.	4,01 (243)	3,98 (53)	4,01 (296)	0,10 (0,751)

Oblikovanost učbenika bolj pozitivno kot učitelji v gimnazijah ocenjujejo učitelji v osnovnih šolah. Povprečja so pri skupini učiteljev, ki poučujejo v osnovni šoli, večja pri vseh trditvah, ki se nanašajo na oblikovanost učbenika. Učitelji zgodovine v osnovni šoli se opazno bolj kot učitelji v gimnaziji strinjajo s trditvami, da podoba učbenika spodbuja k njegovi uporabi, da organiziranost poglavij po temah in sklopih prispeva k uspešnemu doseganju predvidenih ciljev, da organizacija besedilnih in slikovnih (nebesedilnih) elementov učbenika podpira uspešno doseganje ciljev, da slikovno gradivo dopolnjuje besedilo v učbeniku, da postavitev in označevanje poglavij, naslovov, podnaslovov, opredelitev ... prispeva k večji razumljivosti učbenika, da slikovno gradivo prispeva k preglednosti učbenika, da izbrana tipologija in velikosti črk prispevata k preglednosti učbenika, da uporabljena širina stolpca, dolžina vrstic in njihov razmik prispevata k preglednosti učbenika in da je tisk kakovosten in primeren za uporabo.

Vloga učbenika pri načrtovanju pouka

V tabeli 25 so predstavljena izračunana povprečja pri trditvah o vlogi učbenika pri načrtovanju pouka glede na vrsto šole. Osnova za povprečja je petstopenjska lestvica, na kateri pomeni vrednost 1, da trditev sploh ne drži, vrednost 5 pa, da trditev popolnoma drži.

Tabela 25: Vloga učbenika pri načrtovanju pouka glede na vrsto šole

Trditev	Osnovna šola (n)	Gimnazija (n)	Skupaj (n)	F-test (sig.)
Učbenik mi je v pomoč pri načrtovanju letne in sprotne priprave na pouk.	4,23 (245)	4,04 (54)	4,20 (299)	4,42 (0,036)
Učbenik mi je v pomoč pri načrtovanju različnih metod in oblik dela pri pouku (na primer projektno delo, terensko delo, laboratorijsko delo ...).	3,83 (245)	3,35 (54)	3,74 (299)	16,67 (0,000)
Učbenik mi je v pomoč pri načrtovanju domačega dela za učence/dijake.	3,87 (245)	3,61 (54)	3,83 (299)	4,11 (0,043)
Za uresničevanje ciljev predmeta moram ob učnem gradivu uporabljati tudi druga učna sredstva.	3,82 (244)	3,87 (54)	3,83 (298)	0,16 (0,694)
Za uporabo gradiva potrebujem dodatno izobraževanje.	2,33 (243)	2,33 (54)	2,33 (297)	0,00 (0,978)

Učitelji v osnovnih šolah se bolj kot učitelji v gimnazijah strinjajo s trditvami, da jim je učbenik v pomoč pri načrtovanju letne in sprotne priprave na pouk, da jim je v pomoč pri načrtovanju različnih metod in oblik dela pri pouku, da jim je v pomoč pri načrtovanju domačega dela za učence/dijake in da jim je v pomoč pri pripravi preizkusov znanja. Pri trditvah, da morajo za uresničevanje ciljev predmeta ob učnem gradivu uporabljati tudi druga učna sredstva in da za uporabo gradiva potrebujejo dodatno izobraževanje, med skupinama učiteljev ni razlik.

Vloga učbenika pri izvajanju pouka

V tabeli 26 so predstavljena izračunana povprečja pri trditvah o vlogi učbenika pri izvajanju pouka glede na vrsto šole. Osnova za povprečja je petstopenjska lestvica, na kateri pomeni vrednost 1, da trditev sploh ne drži, vrednost 5 pa, da trditev popolnoma drži.

Tabela 26: Vloga učbenika pri izvajanju pouka glede na vrsto šole

Trditev	Osnovna šola (n)	Gimnazija (n)	Skupaj (n)	F-test (sig.)
Opredelitve v učnem gradivu so razumljive in ne vsebujejo napak.	3,98 (239)	3,91 (53)	3,97 (292)	0,62 (0,432)
Obseg učbenika mi pomaga pri doseganju ciljev v času, ki je na voljo.	3,68 (242)	3,45 (53)	3,64 (295)	2,75 (0,098)
Učna snov je v gradivu predstavljena postopno.	4,00 (240)	3,70 (54)	3,95 (294)	9,64 (0,002)
Predstavitve novih pojmov, definicij, zakonitosti, spoznanj, procesov so v gradivu predstavljene pregledno.	3,93 (243)	3,74 (54)	3,90 (297)	2,68 (0,103)
Učbenik upošteva navezovanje na predznanje ter izkušnje učencev/dijakov.	3,66 (241)	3,51 (53)	3,64 (294)	2,15 (0,144)
Učbenik učencem/dijakom pomaga pri razvijanju razumevanja učne snovi.	4,00 (246)	3,91 (53)	3,99 (299)	1,34 (0,248)
Učbenik spodbuja učence/dijake k uporabi pridobljenega znanja.	3,86 (235)	3,63 (51)	3,81 (286)	4,20 (0,041)
Učbenik spodbuja učence/dijake k opazovanju pojavov.	3,68 (234)	3,27 (49)	3,60 (283)	11,89 (0,001)
Učbenik spodbuja učence/dijake k uporabi drugih virov.	3,69 (239)	3,56 (52)	3,67 (291)	0,88 (0,348)
Učbenik spodbuja učence/dijake k razvijanju kritičnega mišljenja.	3,83 (241)	3,65 (54)	3,80 (295)	2,87 (0,091)

Kvalitativna in kvantitativna analiza učbenikov za zgodovino

Trditev	Osnovna šola (n)	Gimnazija (n)	Skupaj (n)	F-test (sig.)
Učbenik spodbuja učence/dijake k razvijanju problemskega razmišljanja.	3,75 (236)	3,50 (54)	3,70 (290)	4,19 (0,041)
Učbenik upošteva različne spoznavne (kognitivne) učne stile učencev/dijakov.	3,70 (233)	3,48 (54)	3,66 (287)	3,86 (0,050)
Vsebine učbenika so primerne starosti učencev/dijakov (jezik in način predstavitve snovi ne pomenita ovire pri njenem usvajanju).	3,87 (243)	3,72 (54)	3,85 (297)	1,75 (0,187)
Učbenik spodbuja samostojno delo učencev/dijakov z razvijanjem veščin za učenje.	3,73 (239)	3,42 (53)	3,67 (292)	6,41 (0,012)
Učbenik pri učencih/dijakih spodbuja vedoželjnost.	3,78 (239)	3,49 (53)	3,73 (292)	6,70 (0,010)
Učbenik omogoča samopreverjanje znanja.	3,74 (235)	3,27 (52)	3,66 (287)	12,87 (0,000)
Učbenik omogoča povezovanje pridobljenega znanja z znanjem drugih predmetov.	3,68 (236)	3,41 (54)	3,63 (290)	5,13 (0,024)
Uporabljeni primeri v učnem gradivu so vezani na učenčevo/dijakovo vsakdanje življenje.	3,38 (231)	3,04 (51)	3,32 (282)	6,03 (0,015)
Učbenik prikazuje vlogo spolov stereotipno (mama kuha, oče gleda televizijo ipd.)	2,31 (228)	2,13 (52)	2,28 (280)	1,76 (0,186)
Učbenik prikazuje vlogo različnih kulturnih in etničnih skupin stereotipno (Škoti so skopi, Švicarji so natančni ipd.)	2,16 (230)	1,98 (53)	2,12 (283)	1,76 (0,185)
Učbenik pomaga pri uresničevanju ciljev, vsebin in standardov znanja na vseh taksonomskih ravneh.	3,86 (239)	3,48 (52)	3,79 (291)	10,19 (0,002)
Učbenik pomaga pri izvajanju komunikacijskega modela pouka.	3,68 (227)	3,29 (51)	3,61 (278)	10,60 (0,001)
Učbenik mi pomaga pri spremljavi napredka učencev/dijakov.	3,56 (233)	3,38 (52)	3,53 (285)	2,08 (0,150)
Besedilo in slikovno gradivo vodi v razvijanje zavesti o enakopravnosti med spoloma in spoštovanju drugačnosti.	3,86 (228)	3,50 (46)	3,80 (274)	9,29 (0,003)
V učbeniku je pretiran poudarek na prikazovanju dejstev, dogodkov in prikazov.	2,55 (242)	2,61 (54)	2,56 (296)	0,21 (0,645)

Učitelji v osnovnih šolah ocenjujejo vlogo učbenika pri pouku bolj pozitivno kot učitelji v gimnazijah. Razen trditve, da je v učbeniku pretiran poudarek na prikazovanju dejstev, dogodkov in prikazov, so vsa izračunana povprečja večja pri učiteljih osnovne šole. Ti učitelji se bolj strinjajo s trditvami, da jim obseg učbenika pomaga pri doseganju ciljev v času, ki je na voljo, da je učna snov v gradivu predstavljena postopno, da so predstavitve novih pojmov, definicij, zakonitosti, spoznanj, procesov v gradivu predstavljene pregledno, da učbenik spodbuja učence/dijake k uporabi pridobljenega znanja, k opazovanju pojavov, k razvijanju kritičnega mišljenja in k razvijanju problemskega razmišljanja, da učbenik upošteva različne spoznavne (kognitivne) učne stile učencev/dijakov, da učbenik spodbuja samostojno delo učencev/dijakov z razvijanjem veščin za učenje in vedoželjnost, da učbenik omogoča samopreverjanje znanja in povezovanje pridobljenega znanja z znanjem drugih predmetov, da so uporabljeni primeri v učnem gradivu vezani na učenčevo/dijakovo vsakdanje življenje, da učbenik pomaga pri uresničevanju ciljev, vsebin in standardov znanja na vseh taksonomskih ravneh ter pri izvajanju komunikacijskega modela pouka in da besedilo in slikovno gradivo vodi v razvijanje zavesti o enakopravnosti med spoloma in spoštovanju drugačnosti. Pri drugih trditvah med skupinama učiteljev ni opaznejših razlik.

Odzivi učencev/dijakov

V tabeli 27 so predstavljena izračunana povprečja pri trditvah o odzivih učencev oziroma dijakov glede na vrsto šole. Osnova za povprečja je petstopenjska lestvica, na kateri pomeni

vrednost 1, da trditev sploh ne drži, vrednost 5 pa, da trditev popolnoma drži.

Tabela 27: Odzivi učencev/dijakov glede na vrsto šole

Trditev	Osnovna šola (n)	Gimnazija (n)	Skupaj (n)	F-test (sig.)
Učenci/dijaki lahko učbenik uporabljajo samostojno.	4,04 (245)	3,76 (54)	3,99 (299)	7,33 (0,007)
Učenci/dijaki sprašujejo o vsebinah iz učbenika.	3,70 (243)	3,59 (54)	3,68 (297)	0,80 (0,372)
Učenci/dijaki potrebujejo dodatna navodila za uporabo učbenika.	2,83 (244)	2,75 (53)	2,81 (297)	0,30 (0,587)
Naloge za utrjevanje in preverjanje pridobljenega znanja se zdijo učencem/dijakom razumljive.	3,64 (239)	3,48 (52)	3,62 (291)	2,18 (0,141)

Učitelji, ki poučujejo v osnovnih šolah, se bolj kot učitelji, ki poučujejo v gimnazijah, strinjajo s tem, da lahko učenci/dijaki učbenik uporabljajo samostojno. Učitelji v osnovnih šolah se tudi bolj strinjajo z drugimi trditvami o odzivih učencev/dijakov, vendar te razlike niso izrazite.

Zastopanost vsebin v učbeniku

V tabeli 28 so predstavljena izračunana povprečja ocen učiteljev o zastopanosti posameznih vsebin (vrste zgodovine) v učbenikih glede na vrsto šole. Osnova za izračun povprečij je štiristopenjska lestvica na kateri predstavlja vrednost 1, da vsebina sploh ni zastopana, vrednost 4 pa, da je vsebina premočno zastopana.

Tabela 28: Zastopanost vsebin v učbeniku glede na vrsto šole

Vsebina	Osnovna šola (n)	Gimnazija (n)	Skupaj (n)	F-test (sig.)
Politična zgodovina.	3,06 (245)	3,19 (54)	3,08 (299)	4,37 (0,038)
Vojaška zgodovina.	3,00 (243)	3,06 (54)	3,01 (297)	0,72 (0,396)
Družbena zgodovina.	2,87 (244)	2,78 (54)	2,86 (298)	2,67 (0,103)
Kulturna zgodovina.	2,79 (244)	2,74 (54)	2,78 (298)	0,51 (0,475)
Gospodarska zgodovina.	2,94 (244)	2,81 (54)	2,92 (298)	4,98 (0,026)
Zgodovina religij.	2,61 (241)	2,72 (53)	2,63 (294)	1,60 (0,208)
Zgodovina vsakdanjega življenja.	2,71 (244)	2,67 (54)	2,70 (298)	0,31 (0,580)
Integralni zgodovinski pristop (preplet vseh sfer zgodovine).	2,65 (240)	2,48 (54)	2,62 (294)	3,73 (0,055)
Obča zgodovina.	3,04 (242)	3,13 (54)	3,06 (296)	2,69 (0,102)
Slovenska zgodovina.	2,77 (242)	2,78 (54)	2,77 (296)	0,01 (0,942)

Učitelji v osnovnih šolah menijo, da je v njihovih učbenikih zgodovine več gospodarske in družbene zgodovine in več integralnega zgodovinskega pristopa, učitelji v gimnazijah pa menijo, da je v njihovih učbenikih več politične in obče zgodovine. Pri zastopanosti drugih vsebin med skupinama učiteljev ni večjih razlik.

Zastopanost vsebin v učbenikih zgodovine v prihodnje

V tabeli 29 so predstavljena izračunana povprečja pri trditvah o zastopanosti posameznih vsebin (vrste zgodovine) v učbenikih zgodovine v prihodnje glede na vrsto šole. Osnova za povprečja je petstopenjska lestvica, na kateri predstavlja vrednost 1 popolno nestrinjanje in vrednost 5 popolno strinjanje s trditvijo.

Tabela 29: Zastopanost vsebin v učbenikih zgodovine v prihodnje glede na vrsto šole

Trditev	Osnovna šola (n)	Gimnazija (n)	Skupaj (n)	F-test (sig.)
Učbeniki morajo imeti poudarek na politični zgodovini.	2,65 (238)	2,92 (53)	2,70 (291)	3,86 (0,050)
Učbeniki morajo imeti poudarek na vojaški zgodovini.	2,50 (238)	2,38 (53)	2,48 (291)	0,92 (0,340)
Učbeniki morajo imeti poudarek na družbeni zgodovini.	3,79 (237)	3,60 (53)	3,76 (290)	2,35 (0,126)
Učbeniki morajo imeti poudarek na kulturni zgodovini.	3,81 (237)	3,58 (53)	3,77 (290)	2,80 (0,096)
Učbeniki morajo imeti poudarek na gospodarski zgodovini.	3,46 (238)	3,53 (53)	3,47 (291)	0,31 (0,579)
Učbeniki morajo imeti poudarek na pravni zgodovini.	2,61 (237)	2,87 (53)	2,66 (290)	5,61 (0,018)
Učbeniki morajo imeti poudarek na zgodovini religij.	2,98 (234)	3,08 (53)	3,00 (287)	0,45 (0,501)
Učbeniki morajo imeti poudarek na zgodovini vsakdanjega življenja.	4,07 (238)	3,73 (52)	4,01 (290)	6,35 (0,012)
Učbeniki morajo imeti poudarek na integralnem zgodovinskem pristopu (preplet vseh sfer zgodovine).	4,35 (241)	4,43 (53)	4,36 (294)	0,63 (0,429)
Učbeniki morajo imeti poudarek na obči zgodovini.	3,49 (237)	3,30 (53)	3,45 (290)	1,84 (0,176)
Učbeniki morajo imeti poudarek na slovenski zgodovini.	4,05 (239)	3,89 (54)	4,02 (293)	1,26 (0,263)

Učitelji v osnovnih šolah menijo, da morajo imeti učbeniki zgodovine v prihodnje poudarek na kulturni zgodovini in na zgodovini vsakdanjega življenja, učitelji v gimnazijah pa menijo, da morajo imeti učbeniki zgodovine v prihodnje poudarek na politični in na pravni zgodovini. Učitelji v osnovnih šolah se tudi nekoliko bolj strinjajo s trditvama, da morajo učbeniki zgodovine v prihodnje imeti poudarek na družbeni, na obči in slovenski zgodovini. Pri zastopanosti ostalih vsebin v učbenikih zgodovine v prihodnje, med skupinama ni večjih razlik.

Predstavitev vsebin v učbenikih zgodovine v prihodnje

V tabeli 30 so predstavljena izračunana povprečja pri trditvah o predstavitvi vsebin v učbenikih zgodovine v prihodnje glede na vrsto šole. Osnova za povprečja je petstopenjska lestvica, na kateri predstavlja vrednost 1 popolno nestrinjanje in vrednost 5 popolno strinjanje s trditvijo.

Tabela 30: Predstavitev vsebin v učbenikih v prihodnje glede na vrsto šole

Trditev	Osnovna šola (n)	Gimnazija (n)	Skupaj (n)	F-test (sig.)
Učbeniki morajo imeti poudarek na predstavitvi za zgodovino pomembnih dejstev.	4,16 (240)	3,93 (54)	4,12 (294)	5,36 (0,021)
Učbeniki morajo imeti poudarek na predstavitvi za zgodovino pomembnih datumov.	3,07 (240)	2,92 (53)	3,04 (293)	0,95 (0,331)
Snov v učbenikih mora biti predstavljena v obliki zgodbe.	3,29 (239)	2,89 (53)	3,22 (292)	8,21 (0,004)
Učbeniki morajo omogočati učencem/dijakom, da lahko snov brez težav umestijo v čas in prostor.	4,49 (241)	4,48 (54)	4,49 (295)	0,01 (0,918)
Učbeniki morajo omogočati učencem/dijakom, da lahko snov brez težav umestijo v zgodovinske procese.	4,47 (239)	4,43 (54)	4,46 (293)	0,26 (0,608)
Učbeniki morajo imeti poudarek na predstavitvi pomembnih zgodovinskih osebnosti.	3,47 (240)	3,28 (54)	3,44 (294)	2,16 (0,143)
Učbeniki morajo pomembnejše dogodke, pojave in procese tudi razložiti z več zornih kotov.	4,39 (241)	4,41 (54)	4,39 (295)	0,06 (0,809)

Učitelji v osnovnih šolah bolj kot učitelji v gimnazijah menijo, da morajo imeti učbeniki zgodovine v prihodnje poudarek na predstavitvi za zgodovino pomembnih dejstev in da mora

biti snov v učbenikih predstavljena v obliki zgodbe. Učitelji zgodovine v osnovni šoli se tudi nekoliko bolj strinjajo s trditvama, da morajo učbeniki imeti poudarek na za zgodovino pomembnih datumih in da morajo imeti učbeniki poudarek na predstavitvi pomembnih zgodovinskih osebnosti. Pri ostalih predstavitev vsebin v učbenikih zgodovine v prihodnje, med skupinama učiteljev ni večjih razlik.

Razlike glede na razred osnovne šole

V tem poglavju so podrobneje prikazani odgovori učiteljev, ki poučujejo v osnovni šoli, in sicer glede na razred, v katerem uporabljajo izbrani učbenik. Odgovori učiteljev so prikazani glede na 7. 8. in 9. razred osnovne šole.

Druga uporabljena učna gradiva

V tabeli 31 so predstavljeni odgovori učiteljev na vprašanje, ali ob izbranem učbeniku zgodovine uporabljajo tudi druga učna sredstva glede na razred osnovne šole. V tabeli so predstavljeni deleži tistih učiteljev, ki določeno učno gradivo uporabljajo (odgovori »da«).

Tabela 31: Druga uporabljena učna gradiva glede na razred osnovne šole

Učno gradivo	7. razred (n)	8. razred (n)	9. razred (n)	Skupaj (n)
Delovni zvezek	74,1 % (60)	75,5 % (37)	83,7 % (72)	78,2 % (169)
Atlas	88,9 % (72)	93,9 % (46)	87,2 % (75)	89,4 % (193)
Drugo	43,2 % (35)	28,6 % (14)	46,5 % (40)	41,2 % (89)

Število vseh odgovorov: 216.

Učitelji v osnovni šoli ob učbeniku zgodovine najbolj pogosto uporabljajo delovni zvezek v 9. razredu in atlas v 8. razredu. Ugotovljene razlike v uporabi obeh navedenih gradiv so glede na razred minimalne. So pa odstopanja pri uporabi drugih gradiv v 8. razredu, saj v tem razredu učitelji druga gradiva (CD, prosojnice ...) uporabljajo precej manj.

Izbira učbenika

V tabeli 32 so prikazani odgovori učiteljev na vprašanja o izvedbi določenih aktivnosti pred izbiro učbenika zgodovine in o okoliščinah, v katerih so izbirali učbenik zgodovine, glede na razred osnovne šole. V tabeli so predstavljeni deleži odgovorov »da«. V stolpcu, v katerem je predstavljeno število vseh odgovorov, pa so upoštevani tudi odgovori »ne«.

Tabela 32: Opravljene aktivnosti in okoliščine ob izbiri učbenika glede na razred osnovne šole

Aktivnost/okoliščina	7. razred (n)	8. razred (n)	9. razred (n)	Skupaj (n)	Število vseh odgovorov	χ^2 (sig.)
Učbenik sem pred izborom prebral/-a v celoti.	59,7 % (46)	68,2 % (30)	62,8 % (54)	62,8 % (130)	207	0,85 (0,652)
Izbrani učbenik sem vsebinsko primerjal/-a z ostalimi dostopnimi učbeniki zgodovine.	96,1 % (74)	87,8 % (43)	95,4 % (83)	93,9 % (200)	213	4,22 (0,121)
Izbrani učbenik sem cenovno primerjal/-a z ostalimi dostopnimi učbeniki zgodovine.	10,4 % (8)	14,9 % (7)	21,6 % (19)	16,0 % (34)	212	3,89 (0,143)
O izbiri učbenika sem se posvetoval/-a s kolegi.	70,1 % (54)	85,4 % (41)	77,0 % (67)	76,4 % (162)	212	3,86 (0,145)
O izbiri učbenika je odločal tudi predmetni aktiv na šoli.	46,8 % (36)	43,5 % (20)	39,8 % (35)	43,1 % (91)	211	0,82 (0,664)

Kvalitativna in kvantitativna analiza učbenikov za zgodovino

Aktivnost/okolščina	7. razred (n)	8. razred (n)	9. razred (n)	Skupaj (n)	Število vseh odgovorov	χ^2 (sig.)
Pred izbiro učbenika sem se udeležil/-a študijskega srečanja, na katerem smo govorili tudi o učbenikih.	64,9 % (50)	57,4 % (27)	51,1 % (45)	57,5 % (122)	212	3,20 (0,202)
Učbenik je založnik predstavil na šoli.	11,8 % (9)	6,4 % (3)	8,2 % (7)	9,1 % (19)	208	1,18 (0,554)
Udeležil/-a sem se založnikovega seminarja o učbeniku.	46,2 % (36)	34,0 % (16)	54,5 % (48)	46,9 % (100)	213	5,20 (0,074)
Avtorja/avtorico izbranega učbenika sem poznal/-a že preko prejšnjih del (knjig, učbenikov, ...).	36,8 % (28)	44,9 % (22)	42,0 % (37)	40,8 % (87)	213	0,89 (0,641)
Program založbe, ki je izdala učbenik, sem poznal/-a že od prej.	78,9 % (60)	68,8 % (33)	79,5 % (70)	76,9 % (163)	212	2,32 (0,314)
Za izbrani učbenik je bila organizirana prodaja na šoli.	10,8 % (8)	6,4 % (3)	11,8 % (10)	10,2 % (21)	206	1,01 (0,605)
Izbrani učbenik je imel priložen priročnik za učitelje.	36,0 % (27)	31,9 % (15)	57,0 % (49)	43,8 % (91)	208	10,62 (0,005)

Med odgovori učiteljev glede aktivnosti in okoliščin pri izbiri učbenika ni izrazitih razlik glede na razred, v katerem učitelji uporabljajo izbrani učbenik. Večje razlike opazimo le pri udeležbi na založnikovem seminarju, tega so se bolj udeležili tisti, ki so izbrali učbenik za 9. razred, in manj tisti, ki so izbrali učbenik za 7. razred, ter pri priročniku za učitelje, tega imajo največkrat priloženega učbeniki za 9. razred.

Dejavniki pri izbiri učbenika

V tabeli 33 so prikazana izračunana povprečja pri dejavnikih, ki lahko vplivajo na izbiro učbenika zgodovine glede na razred osnovne šole. Osnova za povprečja je petstopenjska lestvica, na kateri pomeni vrednost 1, da dejavnik sploh ni imel vpliva, vrednost 5 pa, da je dejavnik zelo vplival na izbiro učbenika.

Tabela 33: Dejavniki pri izbiri učbenika glede na razred osnovne šole

Dejavnik	7. razred (n)	8. razred (n)	9. razred (n)	Skupaj (n)	F-test (sig.)
Cena učbenika.	1,93 (73)	1,89 (44)	2,02 (83)	1,96 (200)	0,36 (0,701)
*Uporabnost priloženega priročnika za učitelje.	3,58 (26)	3,79 (14)	4,11 (47)	3,90 (87)	2,12 (0,127)
Čas veljavnosti potrditve učbenika.	3,30 (76)	3,42 (43)	3,41 (83)	3,37 (202)	0,19 (0,825)
Videz in podoba učbenika.	3,89 (80)	3,71 (48)	3,93 (84)	3,86 (212)	0,74 (0,478)
Mnenje kolegov.	3,21 (78)	3,64 (47)	3,19 (85)	3,30 (210)	2,56 (0,080)
*Odločitev predmetnega aktiva na šoli.	4,06 (35)	4,00 (19)	3,91 (33)	3,99 (87)	0,31 (0,733)
*Priporočila s študijskih srečanj.	3,15 (47)	3,30 (23)	3,09 (45)	3,16 (115)	0,27 (0,765)
Vsebina učbenika.	4,46 (78)	4,48 (46)	4,51 (85)	4,48 (209)	0,07 (0,931)
*Vsebina založnikovega seminarja.	3,53 (34)	3,67 (15)	3,48 (48)	3,53 (97)	0,17 (0,847)

Mnenje kolegov je najbolj vplivalo na izbiro učbenikov za 8. razred, uporabnost priloženega priročnika za učitelje pa najbolj na izbiro učbenikov za 9. razred in najmanj na izbiro učbenikov za 7. razred. Drugi dejavniki so imeli na izbiro učbenikov po posameznih razredih približno enak vpliv.

Oblikovanost učbenika

V tabeli 34 so predstavljena izračunana povprečja pri trditvah o oblikovanosti učbenika glede na razred osnovne šole. Osnova za povprečja je petstopenjska lestvica, na kateri pomeni vrednost 1, da trditev sploh ne drži, vrednost 5 pa, da trditev popolnoma drži.

Tabela 34: Oblikovanost učbenika glede na razred osnovne šole

Trditev	7. razred (n)	8. razred (n)	9. razred (n)	Skupaj (n)	F-test (sig.)
Podoba učbenika izraža namen predmeta.	4,04 (81)	4,09 (47)	4,00 (88)	4,03 (216)	0,25 (0,781)
Podoba učbenika spodbuja k njegovi uporabi.	4,10 (80)	3,90 (48)	4,05 (87)	4,03 (215)	1,42 (0,245)
Organiziranost poglavij po temah in sklopih prispeva k uspešnemu doseganju predvidenih ciljev.	4,19 (80)	3,94 (50)	4,14 (87)	4,11 (217)	2,56 (0,080)
Organizacija besedilnih in slikovnih (nebesedilnih) elementov učbenika podpira uspešno doseganje ciljev.	4,25 (80)	4,06 (50)	4,28 (86)	4,22 (216)	2,79 (0,064)
Slikovno gradivo (različni prikazi, slike, fotografije, grafi, tabele ...) dopolnjuje besedilo v učbeniku.	4,31 (81)	4,32 (50)	4,50 (88)	4,39 (219)	3,43 (0,034)
Postavitev in označevanje (senčenje, obarvanje, podčrtave ...) poglavij, naslovov, podnaslovov, opredelitev ... prispeva k večji razumljivosti učbenika.	4,11 (81)	3,76 (50)	4,23 (88)	4,08 (219)	5,03 (0,007)
Slikovno gradivo prispeva k preglednosti učbenika.	4,34 (80)	4,12 (49)	4,36 (87)	4,30 (216)	2,47 (0,087)
Izbrana tipologija in velikosti črk prispevata k preglednosti učbenika.	4,05 (80)	3,78 (50)	3,92 (88)	3,94 (218)	1,99 (0,139)
Uporabljena širina stolpca, dolžina vrstic in njihov razmik prispevata k preglednosti učbenika.	3,94 (80)	3,62 (50)	3,83 (88)	3,82 (218)	2,52 (0,083)
Format (velikost, masa/teža, način vezave) učbenika je primeren stopnji izobraževanja.	3,97 (79)	3,76 (50)	3,73 (88)	3,82 (217)	2,28 (0,105)
Tisk je kvaliteten in primeren za uporabo.	4,36 (80)	4,00 (49)	4,19 (88)	4,21 (217)	6,54 (0,002)
Uporabljeni papir je kvaliteten in primeren za uporabo.	4,27 (80)	4,02 (50)	4,16 (85)	4,17 (215)	2,93 (0,055)
Učbenik je narejen brez slovničnih napak.	3,89 (76)	3,90 (49)	3,90 (84)	3,90 (209)	0,01 (0,995)
Besedilo učbenika je jasno in natančno.	4,01 (79)	3,72 (50)	4,01 (88)	3,94 (217)	2,79 (0,064)
V učbeniku je uporabljena primerna terminologija.	4,14 (79)	3,82 (50)	3,99 (88)	4,00 (217)	3,45 (0,033)

Pri trditvah o oblikovanosti učbenika je več razlik glede na razred, v katerem učitelji uporabljajo izbrani učbenik. S trditvami se najbolj strinjajo tisti učitelji, ki so izbrali učbenik za 7. ali za 9. razred. Ti učitelji se tako najbolj strinjajo s trditvami, da organiziranost poglavij po temah in sklopih prispeva k uspešnemu doseganju predvidenih ciljev, da organizacija besedilnih in slikovnih (nebesedilnih) elementov učbenika podpira uspešno doseganje ciljev, da slikovno gradivo prispeva k preglednosti učbenika in da je besedilo učbenika jasno in natančno. Učitelji, ki so izbrali učbenik za 7. razred, se najbolj strinjajo s trditvami, da uporabljena širina stolpca, dolžina vrstic in njihov razmik prispevata k preglednosti učbenika, da je format učbenika primeren stopnji izobraževanja, da je tisk kakovosten in primeren za uporabo, da je uporabljeni papir kakovosten in primeren za uporabo in da je v učbeniku uporabljena primerna terminologija. Učitelji, ki so izbrali učbenik za 9. razred, se najbolj strinjajo s trditvama, da slikovno gradivo dopolnjuje besedilo v učbeniku in da postavitev in označevanje poglavij, naslovov, podnaslovov, opredelitev ... prispeva k večji razumljivosti učbenika.

Vloga učbenika pri načrtovanju pouka

V tabeli 35 so predstavljena izračunana povprečja pri trditvah o vlogi učbenika pri načrtovanju pouka glede na razred osnovne šole. Osnova za povprečja je petstopenjska lestvica, na kateri pomeni vrednost 1, da trditev sploh ne drži, vrednost 5 pa, da trditev popolnoma drži.

Tabela 35: Vloga učbenika pri načrtovanju pouka glede na razred osnovne šole

Trditev	7. razred (n)	8. razred (n)	9. razred (n)	Skupaj (n)	F-test (sig.)
Učbenik mi je v pomoč pri načrtovanju letne in sprotne priprave na pouk.	4,27 (81)	4,26 (50)	4,25 (88)	4,26 (219)	0,03 (0,972)
Učbenik mi je v pomoč pri načrtovanju različnih metod in oblik dela pri pouku (na primer projektno delo, terensko delo, laboratorijsko delo,...).	3,78 (81)	3,74 (50)	3,95 (88)	3,84 (219)	1,57 (0,211)
Učbenik mi je v pomoč pri načrtovanju domačega dela za učence.	3,85 (81)	3,70 (50)	4,02 (88)	3,89 (219)	2,66 (0,072)
Učbenik mi je v pomoč pri pripravi preizkusov znanja.	3,99 (81)	3,94 (49)	4,06 (87)	4,00 (217)	0,48 (0,619)
Za uresničevanje ciljev predmeta moram ob učnem gradivu uporabljati tudi druga učna sredstva.	3,84 (80)	3,70 (50)	3,85 (88)	3,81 (218)	0,56 (0,573)
Za uporabo gradiva potrebujem dodatno izobraževanje.	2,35 (79)	2,26 (50)	2,39 (88)	2,35 (217)	0,25 (0,783)

Pri vlogi učbenika pri načrtovanju pouka glede na razred osnovne šole ni opaznejših razlik. Izjema je trditev, da je učbenik učitelju v pomoč pri načrtovanju domačega dela za učence, s to se najbolj strinjajo učitelji, ki so izbrali učbenik za 9. razred, in najmanj učitelji, ki so izbrali učbenik za 8. razred.

Vloga učbenika pri izvajanju pouka

V tabeli 36 so predstavljena izračunana povprečja pri trditvah o vlogi učbenika pri izvajanju pouka glede na razred osnovne šole. Osnova za povprečja je petstopenjska lestvica, na kateri pomeni vrednost 1, da trditev sploh ne drži, vrednost 5 pa, da trditev popolnoma drži.

Tabela 36: Vloga učbenika pri izvajanju pouka glede na razred osnovne šole

Trditev	7. razred (n)	8. razred (n)	9. razred (n)	Skupaj (n)	F-test (sig.)
Opredelitve v učnem gradivu so razumljive in ne vsebujejo napak.	4,00 (78)	3,94 (50)	3,99 (84)	3,98 (212)	0,17 (0,844)
Obseg učbenika mi pomaga pri doseganju ciljev v času, ki je na voljo.	3,76 (80)	3,51 (49)	3,56 (86)	3,62 (215)	1,60 (0,203)
Učna snov je v gradivu predstavljena postopno.	4,13 (78)	3,80 (49)	3,97 (86)	3,99 (213)	4,97 (0,008)
Predstavitve novih pojmov, definicij, zakonitosti, spoznanj, procesov so v gradivu predstavljene pregledno.	4,00 (80)	3,76 (49)	3,92 (87)	3,91 (216)	1,72 (0,182)
Učbenik upošteva navezovanje na predznanje ter izkušnje učencev.	3,64 (80)	3,56 (50)	3,71 (85)	3,65 (215)	0,75 (0,475)
Učbenik učencem pomaga pri razvijanju razumevanja učne snovi.	4,07 (81)	3,90 (50)	3,95 (88)	3,99 (219)	1,84 (0,162)
Učbenik spodbuja učence k uporabi pridobljenega znanja.	3,80 (76)	3,63 (49)	3,96 (83)	3,83 (208)	3,53 (0,031)
Učbenik spodbuja učence k opazovanju pojavov.	3,61 (76)	3,52 (48)	3,76 (85)	3,65 (209)	1,95 (0,145)
Učbenik spodbuja učence k uporabi drugih virov.	3,49 (78)	3,46 (48)	4,01 (86)	3,69 (212)	9,00 (0,000)

Kvalitativna analiza kakovosti uporabljenih učbenikov v osnovni šoli in gimnaziji

Trditev	7. razred (n)	8. razred (n)	9. razred (n)	Skupaj (n)	F-test (sig.)
Učbenik spodbuja učence k razvijanju kritičnega mišljenja.	3,69 (78)	3,68 (50)	4,09 (86)	3,85 (214)	8,69 (0,000)
Učbenik spodbuja učence k razvijanju problemskega razmišljanja.	3,64 (75)	3,53 (49)	3,98 (86)	3,75 (210)	6,55 (0,002)
Učbenik upošteva različne spoznavne (kognitivne) učne stile učencev.	3,66 (76)	3,54 (48)	3,80 (82)	3,69 (206)	2,17 (0,117)
Vsebine učbenika so primerne starosti učencev (jezik in način predstavitve snovi ne pomenita ovire pri njenem usvajanju).	4,14 (80)	3,76 (50)	3,69 (86)	3,87 (216)	9,02 (0,000)
Učbenik spodbuja samostojno delo učencev z razvijanjem veščin za učenje.	3,76 (78)	3,67 (49)	3,72 (85)	3,72 (212)	0,15 (0,858)
Učbenik pri učencih spodbuja vedoželjnost.	3,84 (77)	3,59 (49)	3,83 (86)	3,78 (212)	2,00 (0,138)
Učbenik omogoča samopreverjanje znanja.	3,79 (77)	3,54 (48)	3,75 (83)	3,72 (208)	1,34 (0,265)
Učbenik omogoča povezovanje pridobljenega znanja z znanjem drugih predmetov.	3,55 (76)	3,59 (49)	3,83 (84)	3,67 (209)	3,07 (0,049)
Uporabljeni primeri v učnem gradivu so vezani na učenčevo vsakdanje življenje.	3,25 (73)	3,08 (48)	3,63 (84)	3,37 (205)	7,62 (0,001)
Učbenik prikazuje vlogo spolov stereotipno (mama kuha, oče gleda televizijo ipd.)	2,32 (75)	2,34 (47)	2,19 (81)	2,27 (203)	0,65 (0,525)
Učbenik prikazuje vlogo različnih kulturnih in etničnih skupin stereotipno (Škoti so skopi, Švicarji so natančni ipd.)	2,16 (74)	2,12 (49)	2,07 (82)	2,12 (205)	0,20 (0,819)
Učbenik pomaga pri uresničevanju ciljev, vsebin in standardov znanja na vseh taksonomskih ravneh.	3,85 (78)	3,80 (49)	3,93 (85)	3,87 (212)	0,54 (0,587)
Učbenik pomaga pri izvajanju komunikacijskega modela pouka.	3,62 (73)	3,54 (46)	3,74 (81)	3,65 (200)	1,16 (0,317)
Učbenik mi pomaga pri spremljavi napredka učencev.	3,51 (77)	3,54 (48)	3,56 (81)	3,53 (206)	0,09 (0,917)
Besedilo in slikovno gradivo vodi v razvijanje zavesti o enakopravnosti med spoloma in spoštovanju drugačnosti.	3,74 (72)	3,76 (49)	4,05 (81)	3,87 (202)	4,87 (0,009)
V učbeniku je pretiran poudarek na prikazovanju dejstev, dogodkov in prikazov.	2,48 (80)	2,80 (50)	2,47 (85)	2,55 (215)	3,04 (0,050)

Učitelji, ki so izbrali učbenik za 7. razred, se najbolj strinjajo s trditvama, da je učna snov v gradivu predstavljena postopno in da so vsebine učbenika primerne starosti učencev. Učitelji, ki so izbrali učbenik za 9. razred, se najbolj strinjajo s trditvami, da učbenik spodbuja učence k uporabi pridobljenega znanja, k uporabi drugih virov, k razvijanju kritičnega mišljenja in k razvijanju problemskega razmišljanja, da učbenik omogoča povezovanje pridobljenega znanja z znanjem drugih predmetov, da so uporabljeni primeri v učnem gradivu vezani na učenčevo vsakdanje življenje in da besedilo in slikovno gradivo vodita v razvijanje zavesti o enakopravnosti med spoloma in spoštovanju drugačnosti. Učitelji, ki so izbrali učbenik za 8. razred, se najbolj strinjajo s trditvijo, da je v učbeniku pretiran poudarek na prikazovanju dejstev, dogodkov in prikazov. Pri drugih trditvah o vlogi učbenika pri izvajanju pouka glede na razred osnovne šole ni opaznejših razlik.

Odzivi učencev

V tabeli 37 so predstavljena izračunana povprečja pri trditvah o odzivih učencev glede na razred osnovne šole. Osnova za povprečja je petstopenjska lestvica, na kateri pomeni vrednost 1, da trditev sploh ne drži, vrednost 5 pa, da trditev popolnoma drži.

Tabela 37: Odzivi učencev glede na razred osnovne šole

Trditve	7. razred (n)	8. razred (n)	9. razred (n)	Skupaj (n)	F-test (sig.)
Učenci lahko učbenik uporabljajo samostojno.	4,16 (81)	3,86 (50)	4,03 (87)	4,04 (218)	3,01 (0,051)
Učenci sprašujejo o vsebinah iz učbenika.	3,78 (79)	3,64 (50)	3,67 (87)	3,70 (216)	0,71 (0,493)
Učenci potrebujejo dodatna navodila za uporabo učbenika.	2,85 (81)	2,92 (49)	2,75 (87)	2,82 (217)	0,69 (0,505)
Naloge za utrjevanje in preverjanje pridobljenega znanja se zdijo učencem razumljive.	3,76 (79)	3,49 (49)	3,65 (84)	3,66 (212)	1,99 (0,140)

Da lahko učenci učbenik uporabljajo samostojno, se učitelji najbolj strinjajo za učbenike za 7. razred in najmanj za učbenike za 8. razred. Da se zdijo naloge za utrjevanje in preverjanje pridobljenega znanja učencem razumljive, se prav tako učitelji najbolj strinjajo za učbenike za 7. razred in najmanj za učbenike za 8. razred. Pri drugih dveh trditvah o odzivih učencev ne prihaja do izrazitejših razlik glede na razred, za katerega je izbrani učbenik namenjen.

Zastopanost vsebin v učbeniku

V tabeli 38 so predstavljena izračunana povprečja ocen učiteljev o zastopanosti posameznih vsebin (vrste zgodovine) v učbenikih glede na razred osnovne šole. Osnova za izračun povprečij je štiristopenjska lestvica na kateri predstavlja vrednost 1, da vsebina sploh ni zastopana, vrednost 4 pa, da je vsebina premočno zastopana.

Tabela 38: Zastopanost vsebin v učbeniku glede na razred osnovne šole

Vsebina	7. razred (n)	8. razred (n)	9. razred (n)	Skupaj (n)	F-test (sig.)
Politična zgodovina.	3,00 (80)	3,16 (50)	3,16 (88)	3,10 (218)	6,15 (0,003)
Vojaška zgodovina.	2,95 (79)	3,04 (50)	3,09 (87)	3,03 (216)	3,95 (0,021)
Družbena zgodovina.	2,96 (80)	2,76 (50)	2,86 (87)	2,88 (217)	4,86 (0,009)
Kulturna zgodovina.	2,85 (80)	2,72 (50)	2,75 (87)	2,78 (217)	1,46 (0,234)
Gospodarska zgodovina.	2,91 (79)	2,94 (50)	2,97 (88)	2,94 (217)	0,51 (0,603)
Zgodovina religij.	2,76 (79)	2,64 (50)	2,41 (86)	2,59 (215)	7,91 (0,000)
Zgodovina vsakdanjega življenja.	2,72 (80)	2,66 (50)	2,69 (87)	2,70 (217)	0,26 (0,771)
Integralni zgodovinski pristop (preplet vseh sfer zgodovine).	2,61 (79)	2,64 (50)	2,69 (84)	2,65 (213)	0,44 (0,647)
Obča zgodovina.	2,99 (77)	3,08 (50)	3,09 (88)	3,05 (215)	2,40 (0,093)
Slovenska zgodovina.	2,68 (77)	2,82 (50)	2,85 (88)	2,78 (215)	3,55 (0,031)

Politična zgodovina je najbolj zastopana v učbenikih za 8. in 9. razred, vojaška zgodovina najbolj v učbenikih za 9. razred in najmanj v učbenikih za 7. razred, družbena zgodovina je najbolj zastopana v učbenikih za 7. razred in najmanj v učbenikih za 8. razred, zgodovina religij je najbolj zastopana v učbenikih za 7. razred in najmanj v učbenikih za 9. razred, obča zgodovina je najbolj zastopana v 8. in 9. razredu in slovenska zgodovina prav tako v 8. in 9. razredu. Pri zastopanosti ostalih vsebin ni izrazitejših razlik glede na razred osnovne šole.

Razlike glede na založbo

V tem poglavju so prikazane razlike v odgovorih učiteljev glede na založbo, ki je založila izbrani učbenik.

Druga uporabljena učna gradiva

V tabeli 39 so predstavljeni odgovori učiteljev na vprašanje, ali ob izbranem učbeniku zgodovine uporabljajo tudi druga učna sredstva glede na založbo, ki je založila izbrani učbenik. V tabeli so predstavljeni deleži tistih učiteljev, ki določeno učno gradivo uporabljajo (odgovori »da«).

Tabela 39: Druga uporabljena učna gradiva glede na založbo

Učno gradivo	1. založba (n)	2. založba (n)	3. založba (n)	Skupaj (n)
Delovni zvezek	67,0 % (65)	76,2 % (99)	85,9 % (55)	75,3 % (219)
Atlas	87,6 % (85)	85,4 % (111)	87,5 % (56)	86,6 % (252)
Drugo	37,1 % (36)	49,2 % (64)	40,6 % (26)	43,3 % (126)

Število vseh odgovorov: 291.

Uporaba atlasa je glede na založbo, ki je založila učbenik skoraj ista. Razlike so predvsem pri uporabi delovnega zvezka, saj učitelji ob učbeniku 3. založbe uporabljajo delovni zvezek v 85,9 odstotka primerov, ob učbenikih 2. založbe v 76,2 odstotka primerov in ob učbenikih 1. založbe v 67,0 odstotka primerov. Nekoliko večja je tudi uporaba drugih učnih gradiv (CD, prosojnice ...) ob učbenikih 2. založbe.

Izbira učbenika

V tabeli 40 so prikazani odgovori učiteljev na vprašanja o izvedbi določenih aktivnosti pred samo izbiro učbenika zgodovine in o okoliščinah, v katerih so izbirali učbenik zgodovine, glede na založbo, ki je založila izbrani učbenik. V tabeli so predstavljeni deleži odgovorov »da«. V stolpcu, kjer je predstavljeno število vseh odgovorov, pa so upoštevani tudi odgovori »ne«.

Tabela 40: Opravljene aktivnosti in okoliščine ob izbiri učbenika glede na založbo

Aktivnost/okoliščina	1. založba (n)	2. založba (n)	3. založba (n)	Skupaj (n)	Število vseh odgovorov	χ^2 (sig.)
Učbenik sem pred izborom prebral/-a v celoti.	57,7 % (56)	66,7 % (82)	60,3 % (38)	62,2 % (176)	283	1,96 (0,375)
Izbrani učbenik sem vsebinsko primerjal/-a z ostalimi dostopnimi učbeniki zgodovine.	84,7 % (83)	89,7 % (113)	98,5 % (65)	90,0 % (261)	290	8,36 (0,015)
Izbrani učbenik sem cenovno primerjal/-a z ostalimi dostopnimi učbeniki zgodovine.	13,3 % (13)	14,4 % (18)	20,0 % (13)	15,3 % (44)	288	1,50 (0,472)
O izbiri učbenika sem se posvetoval/-a s kolegi.	77,6 % (76)	81,1 % (103)	79,7 % (51)	79,6 % (230)	289	0,43 (0,807)
O izbiri učbenika je odločal tudi predmetni aktiv na šoli.	61,2 % (60)	50,8 % (63)	40,0 % (26)	51,9 % (149)	287	7,16 (0,028)
Pred izbiro učbenika sem se udeležil/-a študijskega srečanja, na katerem smo govorili tudi o učbenikih.	50,0 % (49)	55,6 % (70)	58,5 % (38)	54,3 % (157)	289	1,26 (0,532)
Učbenik je založnik predstavil na šoli.	13,3 % (13)	8,1 % (10)	9,7 % (6)	10,2 % (29)	284	1,64 (0,441)
Udeležil/-a sem se založnikovega seminarja o učbeniku.	27,8 % (27)	39,4 % (50)	69,7 % (46)	42,4 % (123)	290	29,04 (0,000)
Avtorja/avtorico izbranega učbenika sem poznal/-a že preko prejšnjih del (knjig, učbenikov ...).	54,1 % (53)	43,7 % (55)	36,4 % (24)	45,5 % (132)	290	5,31 (0,070)

Aktivnost/okolščina	1. založba (n)	2. založba (n)	3. založba (n)	Skupaj (n)	Število vseh odgovorov	χ^2 (sig.)
Program založbe, ki je izdala učbenik, sem poznal/-a že od prej.	81,3 % (78)	72,2 % (91)	72,7 % (48)	75,3 % (217)	288	2,71 (0,258)
Za izbrani učbenik je bila organizirana prodaja na šoli.	15,8 % (15)	12,9 % (16)	7,9 % (5)	12,8 % (36)	282	2,10 (0,350)
Izbrani učbenik je imel priložen priročnik za učitelje.	27,8 % (27)	21,3 % (26)	83,1 % (54)	37,7 % (107)	284	74,97 (0,000)

Pri opravljenih aktivnostih oziroma okoliščinah ob izbiri učbenika je nekaj razlik glede na založbo, ki je založila učbenik. Učitelji so z drugimi dostopnimi učbeniki zgodovine vsebinsko največkrat primerjali izbrane učbenike 3. založbe, predmetni aktiv na šoli je odločal največkrat takrat, ko so bili izbrani učbeniki 1. založbe, učitelji so se največkrat udeležili seminarja o učbeniku, ki ga je pripravila 3. založba, učitelji so pred izbiro največkrat poznali avtorja, ki je izdal izbrani učbenik pri 1. založbi, in največkrat je imel priloženi priročnik za učitelje učbenik, ki ga je izdala 3. založba.

Dejavniki pri izbiri učbenika

V tabeli 41 so prikazana izračunana povprečja pri dejavnikih, ki lahko vplivajo na izbiro učbenika zgodovine, glede na založbo, ki je založila izbrani učbenik. Osnova za povprečja je petstopenjska lestvica, na kateri pomeni vrednost 1, da dejavnik sploh ni imel vpliva, vrednost 5 pa, da je dejavnik zelo vplival na izbiro učbenika.

Tabela 41: Dejavniki pri izbiri učbenika glede na založbo

Dejavnik	1. založba (n)	2. založba (n)	3. založba (n)	Skupaj (n)	F-test (sig.)
Cena učbenika.	1,90 (86)	1,85 (121)	1,95 (62)	1,89 (269)	0,24 (0,784)
*Uporabnost priloženega priročnika za učitelje.	3,15 (26)	3,50 (24)	4,11 (53)	3,73 (103)	7,21 (0,001)
Čas veljavnosti potrditve učbenika.	3,25 (89)	3,03 (118)	3,37 (63)	3,18 (270)	1,52 (0,221)
Videz in podoba učbenika.	3,47 (93)	3,70 (125)	4,12 (65)	3,72 (283)	6,62 (0,002)
Mnenje kolegov.	3,40 (94)	3,41 (122)	3,20 (66)	3,36 (282)	0,82 (0,441)
*Odločitev predmetnega aktiva na šoli.	3,91 (58)	4,08 (60)	3,88 (26)	3,98 (144)	0,82 (0,444)
*Priporočila s študijskih srečanj.	3,36 (45)	3,27 (66)	2,92 (37)	3,21 (148)	1,66 (0,194)
Vsebina učbenika.	4,37 (91)	4,54 (124)	4,58 (65)	4,50 (280)	1,93 (0,147)
*Vsebina založnikovega seminarja.	2,88 (26)	3,43 (47)	3,70 (46)	3,41 (119)	4,41 (0,014)

Uporabnost priloženega priročnika za učitelje, videz in podoba učbenika ter vsebina založnikovega seminarja so najbolj vplivali na izbiro učbenikov 3. založbe in najmanj na izbiro učbenikov 1. založbe. Priporočila s študijskih srečanj so nekoliko bolj vplivala na izbiro učbenikov 1. založbe in nekoliko manj na izbiro učbenikov 3. založbe ter vsebina učbenika nekoliko manj na izbiro učbenikov 1. založbe.

Oblikovanost učbenika

V tabeli 42 so predstavljena izračunana povprečja pri trditvah o oblikovanosti učbenika glede na založbo, ki je založila izbrani učbenik. Osnova za povprečja je petstopenjska lestvica, na kateri pomeni vrednost 1, da trditev sploh ne drži, vrednost 5 pa, da trditev popolnoma drži.

Tabela 42: Oblikovanost učbenika glede na založbo

Trditve	1. založba (n)	2. založba (n)	3. založba (n)	Skupaj (n)	F-test (sig.)
Podoba učbenika izraža namen predmeta.	3,92 (98)	4,04 (130)	4,12 (66)	4,02 (294)	1,92 (0,149)
Podoba učbenika spodbuja k njegovi uporabi.	3,79 (97)	4,02 (129)	4,25 (67)	4,00 (293)	8,97 (0,000)
Organiziranost poglavij po temah in sklopih prispeva k uspešnemu doseganju predvidenih ciljev.	3,92 (98)	4,12 (130)	4,23 (66)	4,07 (294)	4,71 (0,010)
Organizacija besedilnih in slikovnih (nebesedilnih) elementov učbenika podpira uspešno doseganje ciljev.	4,05 (97)	4,18 (130)	4,35 (65)	4,18 (292)	5,65 (0,004)
Slikovno gradivo (različni prikazi, slike, fotografije, grafi, tabele ...) dopolnjuje besedilo v učbeniku.	4,23 (99)	4,37 (131)	4,58 (67)	4,37 (297)	8,95 (0,000)
Postavitev in označevanje (senčenje, obarvanje, podčrtave ...) poglavij, naslovov, podnaslovov, opredelitev ... prispeva k večji razumljivosti učbenika.	3,85 (99)	3,96 (131)	4,51 (67)	4,05 (297)	14,88 (0,000)
Slikovno gradivo prispeva k preglednosti učbenika.	4,06 (97)	4,28 (129)	4,49 (67)	4,26 (293)	10,39 (0,000)
Izbrana tipologija in velikosti črk prispevata k preglednosti učbenika.	3,68 (99)	4,03 (130)	4,07 (67)	3,92 (296)	8,28 (0,000)
Uporabljena širina stolpca, dolžina vrstic in njihov razmik prispevata k preglednosti učbenika.	3,64 (99)	3,91 (130)	3,90 (67)	3,81 (296)	4,06 (0,018)
Format (velikost, masa/teža, način vezave) učbenika je primeren stopnji izobraževanja.	3,81 (98)	3,90 (130)	3,73 (67)	3,83 (295)	1,09 (0,338)
Tisk je kvaliteten in primeren za uporabo.	4,06 (98)	4,22 (130)	4,31 (67)	4,19 (295)	4,40 (0,013)
Uporabljeni papir je kvaliteten in primeren za uporabo.	4,04 (99)	4,22 (130)	4,23 (64)	4,16 (293)	3,38 (0,035)
Učbenik je narejen brez slovničnih napak.	3,89 (96)	3,90 (126)	3,97 (64)	3,91 (286)	0,29 (0,748)
Besedilo učbenika je jasno in natančno.	3,75 (99)	3,98 (129)	4,21 (67)	3,96 (295)	8,15 (0,000)
V učbeniku je uporabljena primerna terminologija.	3,86 (99)	4,07 (129)	4,10 (67)	4,01 (295)	4,02 (0,019)

Pri trditvah, ki se nanašajo na oblikovanost učbenika, so razlike glede na založbo pri skoraj vseh trditvah. Učitelji so pri skoraj vseh trditvah podali najnižje ocene učbenikom, ki jih je založila 1. založba, in pri skoraj vseh trditvah najvišje ocene pri učbenikih, ki jih je izdala 3. založba. Pri nekaterih trditvah imajo podobno visoka povprečja kot učbeniki 3. založbe tudi učbeniki 2. založbe (gre za trditve, da izbrana tipologija in velikosti črk prispevata k preglednosti učbenika, da uporabljena širina stolpca, dolžina vrstic in njihov razmik prispevata k preglednosti učbenika, da je uporabljeni papir kakovosten in primeren za uporabo in da je v učbeniku uporabljena primerna terminologija).

Vloga učbenika pri načrtovanju pouka

V tabeli 43 so predstavljena izračunana povprečja pri trditvah o vlogi učbenika pri načrtovanju pouka glede na založbo, ki je založila izbrani učbenik. Osnova za povprečja je petstopenjska lestvica, na kateri pomeni vrednost 1, da trditev sploh ne drži, vrednost 5 pa, da trditev popolnoma drži.

Tabela 43: Vloga učbenika pri načrtovanju pouka glede na založbo

Trditev	1. založba (n)	2. založba (n)	3. založba (n)	Skupaj (n)	F-test (sig.)
Učbenik mi je v pomoč pri načrtovanju letne in sprotne priprave na pouk.	4,06 (100)	4,26 (131)	4,27 (67)	4,19 (298)	3,60 (0,029)
Učbenik mi je v pomoč pri načrtovanju različnih metod in oblik dela pri pouku (na primer projektno delo, terensko delo, laboratorijsko delo ...).	3,59 (100)	3,69 (131)	4,07 (67)	3,74 (298)	8,34 (0,000)
Učbenik mi je v pomoč pri načrtovanju domačega dela za učence/dijake.	3,72 (100)	3,78 (131)	4,09 (67)	3,83 (298)	4,14 (0,017)
Učbenik mi je v pomoč pri pripravi preizkusov znanja.	3,96 (99)	3,94 (131)	4,11 (66)	3,98 (296)	1,32 (0,270)
Za uresničevanje ciljev predmeta moram ob učnem gradivu uporabljati tudi druga učna sredstva.	3,88 (100)	3,85 (130)	3,69 (67)	3,82 (297)	1,17 (0,312)
Za uporabo gradiva potrebujem dodatno izobraževanje.	2,24 (100)	2,40 (129)	2,34 (67)	2,33 (296)	0,67 (0,513)

Učitelji menijo, da so jim v največjo pomoč pri načrtovanju letne in sprotne priprave na pouk učbeniki 2. in 3. založbe, da so jim pri načrtovanju različnih metod in oblik dela pri pouku najbolj v pomoč učbeniki 3. založbe in da so jim pri načrtovanju domačega dela za učence/dijake prav tako v največjo pomoč učbeniki 3. založbe. Pri drugih treh trditvah o vlogi učbenika pri načrtovanju pouka glede na založbo ni izrazitejših razlik.

Vloga učbenika pri izvajanju pouka

V tabeli 44 so predstavljena izračunana povprečja pri trditvah o vlogi učbenika pri izvajanju pouka glede na založbo, ki je založila izbrani učbenik. Osnova za povprečja je petstopenjska lestvica, na kateri pomeni vrednost 1, da trditev sploh ne drži, vrednost 5 pa, da trditev popolnoma drži.

Tabela 44: Vloga učbenika pri izvajanju pouka glede na založbo

Trditev	1. založba (n)	2. založba (n)	3. založba (n)	Skupaj (n)	F-test (sig.)
Opredelitve v učnem gradivu so razumljive in ne vsebujejo napak.	3,85 (98)	3,99 (128)	4,13 (64)	3,97 (290)	4,31 (0,014)
Obseg učbenika mi pomaga pri doseganju ciljev v času, ki je na voljo.	3,59 (99)	3,66 (129)	3,66 (65)	3,63 (293)	0,22 (0,802)
Učna snov je v gradivu predstavljena postopno.	3,77 (99)	4,02 (129)	4,08 (64)	3,95 (292)	6,31 (0,002)
Predstavitve novih pojmov, definicij, zakonitosti, spoznanj, procesov so v gradivu predstavljene pregledno.	3,67 (99)	3,92 (130)	4,21 (66)	3,90 (295)	10,87 (0,000)
Učbenik upošteva navezovanje na predznanje ter izkušnje učencev/dijakov.	3,49 (99)	3,59 (129)	3,94 (64)	3,63 (292)	8,72 (0,000)
Učbenik učencem/dijakom pomaga pri razvijanju razumevanja učne snovi.	3,85 (100)	4,03 (130)	4,10 (67)	3,99 (297)	4,93 (0,008)
Učbenik spodbuja učence/dijake k uporabi pridobljenega znanja.	3,67 (96)	3,76 (123)	4,15 (65)	3,82 (284)	10,15 (0,000)
Učbenik spodbuja učence/dijake k opazovanju pojavov.	3,43 (93)	3,51 (123)	4,05 (65)	3,61 (281)	15,30 (0,000)
Učbenik spodbuja učence/dijake k uporabi drugih virov.	3,51 (97)	3,43 (127)	4,42 (65)	3,67 (289)	33,64 (0,000)
Učbenik spodbuja učence/dijake k razvijanju kritičnega mišljenja.	3,68 (99)	3,62 (129)	4,35 (65)	3,80 (293)	28,37 (0,000)

Kvalitativna analiza kakovosti uporabljenih učbenikov v osnovni šoli in gimnaziji

Trditev	1. založba (n)	2. založba (n)	3. založba (n)	Skupaj (n)	F-test (sig.)
Učbenik spodbuja učence/dijake k razvijanju problemskega razmišljanja.	3,53 (99)	3,56 (124)	4,26 (65)	3,70 (288)	23,53 (0,000)
Učbenik upošteva različne spoznavne (kognitivne) učne stile učencev/dijakov.	3,51 (98)	3,60 (124)	4,03 (63)	3,66 (285)	10,70 (0,000)
Vsebine učbenika so primerne starosti učencev/dijakov (jezik in način predstavitve snovi ne pomenita ovire pri njenem usvajanju).	3,75 (99)	3,89 (131)	3,92 (65)	3,85 (295)	1,45 (0,235)
Učbenik spodbuja samostojno delo učencev/dijakov z razvijanjem veščin za učenje.	3,51 (99)	3,56 (126)	4,14 (65)	3,67 (290)	14,87 (0,000)
Učbenik pri učencih/dijakih spodbuja vedoželjnost.	3,52 (99)	3,63 (125)	4,24 (66)	3,73 (290)	23,69 (0,000)
Učbenik omogoča samopreverjanje znanja.	3,30 (97)	3,75 (125)	4,05 (63)	3,66 (285)	16,97 (0,000)
Učbenik omogoča povezovanje pridobljenega znanja z znanjem drugih predmetov.	3,46 (99)	3,55 (126)	4,08 (63)	3,64 (288)	13,61 (0,000)
Uporabljeni primeri v učnem gradivu so vezani na učenčevu/dijakovo vsakdanje življenje.	3,05 (94)	3,21 (125)	3,97 (61)	3,32 (280)	23,74 (0,000)
Učbenik prikazuje vlogo spolov stereotipno (mama kuha, oče gleda televizijo ipd.)	2,33 (94)	2,31 (122)	2,11 (63)	2,27 (279)	1,44 (0,240)
Učbenik prikazuje vlogo različnih kulturnih in etničnih skupin stereotipno (Škoti so skopi, Švicarji so natančni ipd.)	2,18 (94)	2,13 (124)	2,02 (64)	2,12 (282)	0,70 (0,498)
Učbenik pomaga pri uresničevanju ciljev, vsebin in standardov znanja na vseh taksonomskih ravneh.	3,59 (97)	3,81 (129)	4,10 (63)	3,80 (289)	8,60 (0,000)
Učbenik pomaga pri izvajanju komunikacijskega modela pouka.	3,41 (93)	3,56 (122)	4,02 (61)	3,61 (276)	12,78 (0,000)
Učbenik mi pomaga pri spremljavi napredka učencev/dijakov.	3,32 (96)	3,57 (127)	3,78 (60)	3,53 (283)	6,85 (0,001)
Besedilo in slikovno gradivo vodi v razvijanje zavesti o enakopravnosti med spoloma in spoštovanju drugačnosti.	3,53 (87)	3,75 (121)	4,27 (64)	3,80 (272)	21,48 (0,000)
V učbeniku je pretiran poudarek na prikazovanju dejstev, dogodkov in prikazov.	2,66 (100)	2,60 (129)	2,35 (65)	2,56 (294)	2,91 (0,056)

Učitelji vlogo učbenikov pri izvajanju pouka najbolj pozitivno vrednotijo pri učbenikih, ki jih je založila 3. založba in praviloma najmanj pozitivno pri učbenikih, ki jih je založila 1. založba (v nekaj primerih imajo učbeniki, ki jih je založila 2. založba podobne ali nekoliko nižje ocene kot učbeniki, ki jih je založila 1. založba).

Odzivi učencev/dijakov

V tabeli 45 so predstavljena izračunana povprečja pri trditvah o odzivih učencev oziroma dijakov glede na založbo, ki je založila izbrani učbenik. Osnova za povprečja je petstopenjska lestvica, na kateri pomeni vrednost 1, da trditev sploh ne drži, vrednost 5 pa, da trditev popolnoma drži.

Tabela 45: Odzivi učencev/dijakov glede na založbo

Trditev	1. založba (n)	2. založba (n)	3. založba (n)	Skupaj (n)	F-test (sig.)
Učenci/dijaki lahko učbenik uporabljajo samostojno.	3,77 (100)	4,08 (131)	4,18 (66)	4,00 (297)	8,60 (0,000)
Učenci/dijaki sprašujejo o vsebinah iz učbenika.	3,69 (100)	3,64 (129)	3,74 (66)	3,68 (295)	0,44 (0,644)
Učenci/dijaki potrebujejo dodatna navodila za uporabo učbenika.	2,81 (98)	2,85 (130)	2,73 (67)	2,81 (295)	0,42 (0,657)

Trditev	1. založba (n)	2. založba (n)	3. založba (n)	Skupaj (n)	F-test (sig.)
Naloge za utrjevanje in preverjanje pridobljenega znanja se zdijo učencem/dijakom razumljive.	3,45 (95)	3,69 (128)	3,73 (66)	3,62 (289)	3,87 (0,022)

Učitelji menijo, da lahko učenci/dijaki najbolj samostojno uporabljajo učbenike 3. založbe in najmanj učbenike 1. založbe. Po mnenju učiteljev so naloge za utrjevanje in preverjanje pridobljenega znanja učencem najbolj razumljive v učbenikih 3. založbe in najmanj v učbenikih 1. založbe. Učbeniki 2. založbe so dobili pri obeh navedenih trditvah ocene, ki so blizu ocenam učbenikov 3. založbe. Pri ostalih dveh trditvah o odzivih učencev/dijakov glede na založbo ni izrazitejših razlik v povprečjih.

Zastopanost vsebin v učbeniku

V tabeli 46 so predstavljena izračunana povprečja ocen učiteljev o zastopanosti posameznih vsebin (vrste zgodovine) v učbenikih glede na založbo, ki je založila izbrani učbenik. Osnova za izračun povprečij je štiristopenjska lestvica na kateri predstavlja vrednost 1, da vsebina sploh ni zastopana, vrednost 4 pa, da je vsebina premočno zastopana.

Tabela 46: Zastopanost vsebin v učbeniku glede na založbo

Vsebina	1. založba (n)	2. založba (n)	3. založba (n)	Skupaj (n)	F-test (sig.)
Politična zgodovina.	3,12 (100)	3,02 (130)	3,15 (67)	3,08 (297)	3,07 (0,048)
Vojaška zgodovina.	3,07 (99)	2,95 (130)	3,06 (66)	3,01 (295)	3,30 (0,038)
Družbena zgodovina.	2,80 (100)	2,83 (130)	2,98 (66)	2,85 (296)	5,05 (0,007)
Kulturna zgodovina.	2,77 (100)	2,74 (130)	2,88 (66)	2,78 (296)	2,02 (0,135)
Gospodarska zgodovina.	2,91 (100)	2,88 (129)	3,00 (67)	2,92 (296)	2,49 (0,085)
Zgodovina religij.	2,63 (97)	2,65 (128)	2,57 (67)	2,62 (292)	0,43 (0,648)
Zgodovina vsakdanjega življenja.	2,65 (99)	2,67 (130)	2,84 (67)	2,70 (296)	3,23 (0,041)
Integralni zgodovinski pristop (preplet vseh sfer zgodovine).	2,63 (99)	2,52 (128)	2,80 (65)	2,62 (292)	5,00 (0,007)
Obča zgodovina.	3,10 (98)	3,02 (129)	3,07 (67)	3,06 (294)	1,71 (0,183)
Slovenska zgodovina.	2,83 (98)	2,68 (129)	2,87 (67)	2,77 (294)	4,67 (0,010)

Politična zgodovina je najbolj zastopana v učbenikih 1. in 3. založbe, vojaška zgodovina prav tako v učbenikih 1. in 3. založbe, družbena, kulturna, gospodarska zgodovina, zgodovina vsakdanjega življenja in integralni zgodovinski pristop v učbenikih 3. založbe ter slovenska zgodovina v učbenikih 1. in 3. založbe. Pri zastopanosti zgodovine religij in obče zgodovine med učbeniki posameznih založb ni izrazitejših razlik.

Razlike glede na leta poučevanja

V tem poglavju so prikazane razlike v odgovorih učiteljev glede na leta poučevanja zgodovine. Učitelji so bili glede na leta poučevanja zgodovine razdeljeni v tri skupine: na skupino učiteljev, ki zgodovino poučuje od 1 do 11 let, na skupino učiteljev, ki poučuje zgodovino od 12 do 22 let, in na skupino učiteljev, ki poučuje zgodovino od 23 do 35 let.

Druga uporabljena učna gradiva

V tabeli 47 so predstavljeni odgovori učiteljev na vprašanje, ali ob izbranem učbeniku zgodovine uporabljajo tudi druga učna sredstva, glede na leta poučevanja zgodovine. V tabeli so predstavljeni deleži tistih učiteljev, ki določeno učno gradivo uporabljajo (odgovori »da«).

Tabela 47: Druga uporabljena učna gradiva glede na leta poučevanja

Učno gradivo	1–11 let (n)	12–22 let (n)	23–35 let (n)	Skupaj (n)
Delovni zvezek	77,4 % (82)	71,6 % (63)	77,1 % (74)	75,5 % (219)
Atlas	81,1 % (86)	87,5 % (77)	90,6 % (87)	86,2 % (250)
Drugo	48,1 % (51)	34,1 % (30)	44,8 % (43)	42,8 % (124)

Število vseh odgovorov: 290.

Učitelji, ki poučujejo zgodovino od 12 do 22 let, nekoliko manj uporabljajo delovni zvezek in druga učna gradiva (CD, prosojnice ...) in učitelji, ki poučujejo zgodovino od 1 do 11 let, nekoliko manj atlas. Razlike v uporabi učnih gradiv ob izbranem učbeniku so glede na leta poučevanja zgodovine precej majhne.

Postopek izbire učbenika

V tabeli 48 so prikazani odgovori učiteljev na vprašanja o izvedbi določenih aktivnosti pred izbiro učbenika zgodovine in o okoliščinah, v katerih so izbirali učbenik zgodovine, glede na leta poučevanja zgodovine. V tabeli so predstavljeni deleži odgovorov »da«. V stolpcu, v katerem je predstavljeno število vseh odgovorov, pa so upoštevani tudi odgovori »ne«.

Tabela 48: Opravljene aktivnosti in okoliščine ob izbiri učbenika glede na leta poučevanja

Aktivnost/okoliščina	1–11 let (n)	12–22 let (n)	23–35 let (n)	Skupaj (n)	Število vseh odgovorov	χ^2 (sig.)
Učbenik sem pred izborom prebral/-a v celoti.	56,4 % (57)	58,1 % (50)	71,6 % (68)	62,1 % (175)	282	5,57 (0,062)
Izbrani učbenik sem vsebinsko primerjal/-a z ostalimi dostopnimi učbeniki zgodovine.	89,3 % (92)	90,0 % (81)	90,6 % (87)	90,0 % (260)	289	0,09 (0,954)
Izbrani učbenik sem cenovno primerjal/-a z ostalimi dostopnimi učbeniki zgodovine.	16,5 % (17)	12,2 % (11)	16,0 % (15)	15,0 % (43)	287	0,80 (0,672)
O izbiri učbenika sem se posvetoval/-a s kolegi.	81,6 % (84)	86,7 % (78)	72,6 % (69)	80,2 % (231)	288	5,92 (0,052)
O izbiri učbenika je odločal tudi predmetni aktiv na šoli.	52,4 % (54)	57,8 % (52)	45,2 % (42)	51,7 % (148)	286	2,95 (0,229)
Pred izbiro učbenika sem se udeležil/-a študijskega srečanja, na katerem smo govorili tudi o učbenikih.	35,0 % (36)	65,6 % (59)	64,2 % (61)	54,2 % (156)	288	23,88 (0,000)
Učbenik je založnik predstavil na šoli.	11,0 % (11)	11,1 % (10)	8,6 % (8)	10,2 % (29)	283	0,41 (0,815)
Udeležil/-a sem se založnikovega seminarja o učbeniku.	27,2 % (28)	47,7 % (42)	53,1 % (52)	42,2 % (122)	289	15,36 (0,000)
Avtorja/avtorico izbranega učbenika sem poznal/-a že preko prejšnjih del (knjig, učbenikov ...).	44,7 % (46)	45,6 % (41)	45,8 % (44)	45,3 % (131)	289	0,03 (0,990)
Program založbe, ki je izdala učbenik, sem poznal/-a že od prej.	60,8 % (62)	85,6 % (77)	81,1 % (77)	75,3 % (216)	287	18,32 (0,000)

Aktivnost/okolščina	1–11 let (n)	12–22 let (n)	23–35 let (n)	Skupaj (n)	Število vseh odgovorov	χ^2 (sig.)
Za izbrani učbenik je bila organizirana prodaja na šoli.	16,3 % (16)	13,5 % (12)	7,4 % (7)	12,5 % (35)	281	3,60 (0,166)
Izbrani učbenik je imel priložen priročnik za učitelje.	36,9 % (38)	35,6 % (31)	41,9 % (39)	38,2 % (108)	283	0,87 (0,648)

Učbenik so pred izbiro v največ primerih prebrali v celoti učitelji, ki zgodovino poučujejo že dlje časa (od 23 do 35 let), ta ista skupina učiteljev se je o izbiri učbenika v najmanj primerih posvetovala s svojimi kolegi. Učitelji, ki poučujejo zgodovino od 1 do 11 let, so se pred izbiro najmanj pogosto udeležili študijskih srečanj na temo učbenikov in založnikovih seminarjev o učbenikih, ta ista skupina učiteljev je pred izbiro tudi najmanj poznala program založbe, ki je založila učbenik. Pri drugih aktivnostih oziroma okoliščinah ob izbiri učbenikov ni izrazitih razlik glede na leta poučevanja zgodovine, čeprav jih nekaj vendarle je.

Dejavniki pri izbiri učbenika

V tabeli 49 so prikazana izračunana povprečja pri dejavnikih, ki lahko vplivajo na izbiro učbenika zgodovine, glede na leta poučevanja zgodovine. Osnova za povprečja je petstopenjska lestvica, na kateri pomeni vrednost 1, da dejavnik sploh ni imel vpliva, vrednost 5 pa, da je dejavnik zelo vplival na izbiro učbenika.

Tabela 49: Dejavniki pri izbiri učbenika glede na leta poučevanja

Dejavnik	1–11 let (n)	12–22 let (n)	23–35 let (n)	Skupaj (n)	F-test (sig.)
Cena učbenika.	1,89 (94)	1,80 (87)	1,97 (87)	1,89 (268)	0,66 (0,515)
*Uporabnost priloženega priročnika za učitelje.	3,78 (37)	3,66 (29)	3,74 (38)	3,73 (104)	0,10 (0,907)
Čas veljavnosti potrditve učbenika.	3,27 (98)	3,16 (86)	3,06 (85)	3,17 (269)	0,58 (0,562)
Videz in podoba učbenika.	3,77 (103)	3,72 (87)	3,68 (92)	3,73 (282)	0,13 (0,879)
Mnenje kolegov.	3,56 (102)	3,44 (88)	3,09 (91)	3,37 (281)	4,31 (0,014)
*Odločitev predmetnega aktiva na šoli.	4,12 (52)	4,06 (52)	3,72 (39)	3,99 (143)	2,93 (0,057)
*Priporočila s študijskih srečanj.	3,39 (36)	3,23 (56)	3,09 (55)	3,22 (147)	0,74 (0,481)
Vsebina učbenika.	4,61 (103)	4,39 (87)	4,47 (89)	4,50 (279)	2,18 (0,115)
*Vsebina založnikovega seminarja.	3,43 (28)	3,38 (42)	3,42 (48)	3,41 (118)	0,02 (0,983)

Ob izbiri učbenika je mnenje kolegov in odločitev predmetnega aktiva na šoli najbolj vplivalo pri učiteljih, ki poučujejo zgodovino od 1 do 11 let, in najmanj pri učiteljih, ki zgodovino poučujejo od 23 do 35 let. Vsebina učbenika je ob izbiri učbenika imela največji vpliv pri učiteljih, ki poučujejo zgodovino od 1 do 11 let, in najmanj pri učiteljih, ki zgodovino poučujejo od 12 do 22 let. Drugi dejavniki so imeli glede na leta poučevanja zgodovine bolj enak vpliv.

Oblikovanost učbenika

V tabeli 50 so predstavljena izračunana povprečja pri trditvah o oblikovanosti učbenika glede na leta poučevanja zgodovine. Osnova za povprečja je petstopenjska lestvica, na kateri pomeni vrednost 1, da trditev sploh ne drži, vrednost 5 pa, da trditev popolnoma drži.

Tabela 50: Oblikovanost učbenika glede na leta poučevanja

Trditev	1–11 let (n)	12–22 let (n)	23–35 let (n)	Skupaj (n)	F-test (sig.)
Podoba učbenika izraža namen predmeta.	3,99 (105)	4,08 (89)	3,99 (99)	4,02 (293)	0,53 (0,589)
Podoba učbenika spodbuja k njegovi uporabi.	4,01 (104)	3,96 (89)	4,05 (99)	4,01 (292)	0,43 (0,650)
Organiziranost poglavij po temah in sklopih prispeva k uspešnemu doseganju predvidenih ciljev.	4,08 (105)	4,04 (90)	4,11 (98)	4,08 (293)	0,24 (0,787)
Organizacija besedilnih in slikovnih (nebesedilnih) elementov učbenika podpira uspešno doseganje ciljev.	4,16 (105)	4,16 (90)	4,23 (96)	4,18 (291)	0,49 (0,611)
Slikovno gradivo (različni prikazi, slike, fotografije, grafi, tabele ...) dopolnjuje besedilo v učbeniku.	4,41 (106)	4,34 (90)	4,36 (100)	4,37 (296)	0,35 (0,705)
Postavitev in označevanje (senčenje, obarvanje, podčrtave ...) poglavij, naslovov, podnaslovov, opredelitev ... prispeva k večji razumljivosti učbenika.	3,94 (106)	4,08 (90)	4,15 (100)	4,05 (296)	1,66 (0,193)
Slikovno gradivo prispeva k preglednosti učbenika.	4,27 (104)	4,27 (89)	4,24 (99)	4,26 (292)	0,06 (0,939)
Izbrana tipologija in velikosti črk prispevata k preglednosti učbenika.	3,82 (106)	4,02 (90)	3,98 (99)	3,94 (295)	2,08 (0,127)
Uporabljena širina stolpca, dolžina vrstic in njihov razmik prispevata k preglednosti učbenika.	3,70 (106)	3,83 (90)	3,94 (99)	3,82 (295)	2,60 (0,076)
Format (velikost, masa/teža, način vezave) učbenika je primeren stopnji izobraževanja.	3,86 (106)	3,69 (90)	3,94 (98)	3,83 (294)	2,48 (0,085)
Tisk je kvaliteten in primeren za uporabo.	4,20 (105)	4,14 (90)	4,22 (99)	4,19 (294)	0,47 (0,626)
Uporabljeni papir je kvaliteten in primeren za uporabo.	4,18 (105)	4,09 (90)	4,21 (97)	4,16 (292)	1,04 (0,356)
Učbenik je narejen brez slovničnih napak.	3,94 (102)	3,93 (89)	3,87 (94)	3,92 (285)	0,28 (0,757)
Besedilo učbenika je jasno in natančno.	3,95 (106)	4,01 (89)	3,95 (99)	3,97 (294)	0,21 (0,810)
V učbeniku je uporabljena primerna terminologija.	4,02 (105)	3,98 (90)	4,06 (99)	4,02 (294)	0,42 (0,661)

S trditvijo, da uporabljena širina stolpca, dolžina vrstic in njihov razmik prispevajo k preglednosti učbenika, se najbolj strinjajo učitelji, ki poučujejo zgodovino od 23 do 35 let, in najmanj učitelji, ki zgodovino poučujejo od 1 do 11 let. S trditvijo, da je format učbenika primeren stopnji izobraževanja se najbolj strinjajo učitelji, ki poučujejo zgodovino od 23 do 35 let, in najmanj učitelji, ki zgodovino poučujejo od 12 do 22 let. Učitelji, ki zgodovino poučujejo od 1 do 11 let, se tudi nekoliko manj strinjajo s trditvama, da postavitev in označevanje poglavij, naslovov, podnaslovov, opredelitev ... prispeva k večji razumljivosti učbenika in da izbrana tipologija in velikosti črk prispevata k preglednosti učbenika. Pri drugih trditvah ni opaznejših razlik glede na leta poučevanja zgodovine.

Vloga učbenika pri načrtovanju pouka

V tabeli 51 so predstavljena izračunana povprečja pri trditvah o vlogi učbenika pri načrtovanju pouka glede na leta poučevanja zgodovine. Osnova za povprečja je petstopenjska lestvica, na kateri pomeni vrednost 1, da trditev sploh ne drži, vrednost 5 pa, da trditev popolnoma drži.

Tabela 51: Vloga učbenika pri načrtovanju pouka glede na leta poučevanja

Trditev	1–11 let (n)	12–22 let (n)	23–35 let (n)	Skupaj (n)	F-test (sig.)
Učbenik mi je v pomoč pri načrtovanju letne in sprotne priprave na pouk.	4,25 (106)	4,29 (91)	4,06 (100)	4,20 (297)	3,85 (0,022)
Učbenik mi je v pomoč pri načrtovanju različnih metod in oblik dela pri pouku (na primer projektno	3,60 (106)	3,76 (91)	3,89 (100)	3,75 (297)	3,38 (0,035)

Trditev	1–11 let (n)	12–22 let (n)	23–35 let (n)	Skupaj (n)	F-test (sig.)
delo, terensko delo, laboratorijsko delo ...).					
Učbenik mi je v pomoč pri načrtovanju domačega dela za učence/dijake.	3,75 (106)	3,90 (91)	3,85 (100)	3,83 (297)	0,74 (0,478)
Učbenik mi je v pomoč pri pripravi preizkusov znanja.	4,00 (106)	3,98 (89)	3,97 (100)	3,98 (295)	0,05 (0,951)
Za uresničevanje ciljev predmeta moram ob učnem gradivu uporabljati tudi druga učna sredstva.	3,89 (106)	3,85 (91)	3,74 (99)	3,82 (296)	0,83 (0,439)
Za uporabo gradiva potrebujem dodatno izobraževanje.	2,32 (106)	2,29 (90)	2,37 (99)	2,33 (295)	0,17 (0,844)

S trditvijo, da jim je učbenik v pomoč pri načrtovanju letne in sprotne priprave na pouk, se najbolj strinjajo učitelji, ki zgodovino poučujejo od 1 do 11 let, in najmanj učitelji, ki zgodovino poučujejo od 23 do 35 let. S trditvijo, da jim je učbenik v pomoč pri načrtovanju različnih metod in oblik dela pri pouku, se najbolj strinjajo učitelji, ki zgodovino poučujejo od 23 do 35 let, in najmanj učitelji, ki zgodovino poučujejo od 1 do 11 let. Pri drugih trditvah o vlogi učbenika pri načrtovanju pouka ni opaznejših razlik glede na leta poučevanja zgodovine.

Vloga učbenika pri izvajanju pouka

V tabeli 52 so predstavljena izračunana povprečja pri trditvah o vlogi učbenika pri izvajanju pouka glede na leta poučevanja zgodovine. Osnova za povprečja je petstopenjska lestvica, na kateri pomeni vrednost 1, da trditev sploh ne drži, vrednost pa 5, da trditev popolnoma drži.

Tabela 52: Vloga učbenika pri izvajanju pouka glede na leta poučevanja

Trditev	1–11 let (n)	12–22 let (n)	23–35 let (n)	Skupaj (n)	F-test (sig.)
Opredelitve v učnem gradivu so razumljive in ne vsebujejo napak.	3,95 (103)	3,99 (88)	3,98 (99)	3,97 (290)	0,10 (0,906)
Obseg učbenika mi pomaga pri doseganju ciljev v času, ki je na voljo.	3,50 (105)	3,64 (90)	3,78 (98)	3,64 (293)	2,33 (0,099)
Učna snov je v gradivu predstavljena postopno.	3,96 (106)	3,93 (90)	3,96 (96)	3,95 (292)	0,06 (0,944)
Predstavitve novih pojmov, definicij, zakonitosti, spoznanj, procesov so v gradivu predstavljene pregledno.	3,77 (107)	4,02 (90)	3,97 (98)	3,91 (295)	3,36 (0,036)
Učbenik upošteva navezovanje na predznanje ter izkušnje učencev/dijakov.	3,60 (105)	3,60 (89)	3,71 (98)	3,64 (292)	0,91 (0,405)
Učbenik učencem/dijakom pomaga pri razvijanju razumevanja učne snovi.	3,92 (107)	4,01 (90)	4,06 (100)	3,99 (297)	1,80 (0,167)
Učbenik spodbuja učence/dijake k uporabi pridobljenega znanja.	3,79 (102)	3,82 (88)	3,85 (94)	3,82 (284)	0,15 (0,859)
Učbenik spodbuja učence/dijake k opazovanju pojavov.	3,52 (98)	3,52 (88)	3,78 (95)	3,61 (281)	3,60 (0,029)
Učbenik spodbuja učence/dijake k uporabi drugih virov.	3,53 (106)	3,63 (90)	3,85 (93)	3,66 (289)	3,10 (0,046)
Učbenik spodbuja učence/dijake k razvijanju kritičnega mišljenja.	3,69 (104)	3,88 (90)	3,86 (99)	3,81 (293)	1,99 (0,139)
Učbenik spodbuja učence/dijake k razvijanju problemskega razmišljanja.	3,57 (103)	3,76 (89)	3,80 (96)	3,71 (288)	2,40 (0,092)
Učbenik upošteva različne spoznavne (kognitivne) učne stile učencev/dijakov.	3,56 (103)	3,67 (86)	3,76 (96)	3,66 (285)	1,72 (0,181)

Kvalitativna analiza kakovosti uporabljenih učbenikov v osnovni šoli in gimnaziji

Trditev	1–11 let (n)	12–22 let (n)	23–35 let (n)	Skupaj (n)	F-test (sig.)
Vsebine učbenika so primerne starosti učencev/dijakov (jezik in način predstavitve snovi ne pomenita ovire pri njenem usvajanju).	3,74 (107)	3,84 (91)	3,98 (97)	3,85 (295)	2,63 (0,074)
Učbenik spodbuja samostojno delo učencev/dijakov z razvijanjem veščin za učenje.	3,45 (103)	3,81 (90)	3,78 (97)	3,67 (290)	6,25 (0,002)
Učbenik pri učencih/dijakih spodbuja vedoželjnost.	3,52 (105)	3,80 (88)	3,91 (97)	3,73 (290)	7,31 (0,001)
Učbenik omogoča samopreverjanje znanja.	3,51 (102)	3,70 (88)	3,78 (95)	3,66 (285)	2,54 (0,081)
Učbenik omogoča povezovanje pridobljenega znanja z znanjem drugih predmetov.	3,45 (103)	3,71 (89)	3,75 (96)	3,63 (288)	4,17 (0,016)
Uporabljeni primeri v učnem gradivu so vezani na učenčevu/dijakovo vsakdanje življenje.	3,14 (99)	3,28 (86)	3,55 (95)	3,32 (280)	5,10 (0,007)
Učbenik prikazuje vlogo spolov stereotipno (mama kuha, oče gleda televizijo ipd.)	2,20 (99)	2,26 (88)	2,36 (91)	2,27 (278)	0,83 (0,438)
Učbenik prikazuje vlogo različnih kulturnih in etničnih skupin stereotipno (Škoti so skopi, Švicarji so natančni ipd.)	2,01 (97)	2,03 (90)	2,33 (95)	2,12 (282)	3,97 (0,020)
Učbenik pomaga pri uresničevanju ciljev, vsebin in standardov znanja na vseh taksonomskih ravneh.	3,73 (106)	3,78 (88)	3,91 (95)	3,80 (289)	1,40 (0,248)
Učbenik pomaga pri izvajanju komunikacijskega modela pouka.	3,50 (100)	3,60 (82)	3,76 (94)	3,62 (276)	2,73 (0,067)
Učbenik mi pomaga pri spremljavi napredka učencev/dijakov.	3,31 (104)	3,58 (83)	3,74 (96)	3,53 (283)	8,21 (0,000)
Besedilo in slikovno gradivo vodi v razvijanje zavesti o enakopravnosti med spoloma in spoštovanju drugačnosti.	3,72 (97)	3,74 (85)	3,93 (91)	3,80 (273)	2,31 (0,101)
V učbeniku je pretiran poudarek na prikazovanju dejstev, dogodkov in prikazov.	2,58 (106)	2,57 (90)	2,53 (98)	2,56 (294)	0,08 (0,921)

Vlogo učbenika pri izvajanju pouka praviloma najnižje ocenjujejo učitelji, ki zgodovino poučujejo od 1 do 11 let (v nekaj primerih so podobne ocene podali učitelji, ki zgodovino poučujejo od 12 do 22 let), in najvišje učitelji, ki zgodovino poučujejo od 23 do 35 let (tudi za to skupino učiteljev velja, da so v nekaj primerih podobne ocene podali učitelji, ki zgodovino poučujejo od 12 do 22 let).

Interpretacija ugotovitev

Z analiza zbranih podatkov smo pridobili vpogled v podobo učbenikov z **vidika zasledovanja zahtevam sodobnega pouka zgodovine**. Ugotovili smo, da učitelji izražajo pozitivna stališča in ocene o učbenikih ter posredno učnih gradivih, ki jih uporabljajo pri pouku. Splošno pozitivno podobo lahko sestavimo glede na izražena stališča o okoliščinah in aktivnostih ter iz ocen posameznih trditev. Ugotovitev učiteljev ne moremo kumulirati, saj vključenih trditev ni mogoče združevati, vseeno lahko podamo splošno pozitivno oceno preko pregleda ugotovljenih razmerij pri trditvah po sklopih oblikovanost učbenika, vlogi pri načrtovanju in izvajanju pouka. Učitelji sporočajo, da podoba učbenikov izraža namen predmeta in učence spodbuja k njegovi uporabi. Prav tako so jim učbeniki v pomoč pri načrtovanju letne in sprotne priprave na pouk in menijo, da ne vključujejo napak ter da je snov predstavljena postopno in da je učenec v pomoč pri razumevanju učne snovi. Učitelji menijo, da se avtorji učbenikov uspešno izogibajo stereotipnemu prikazovanju spolov in različnih družbenih skupin.

Pri sestavljanju vprašalnika smo posebno pozornost usmerili na vprašanje odnosa učiteljev

do »pretirane« faktografije. Učitelji menijo, da ne drži trditev, da je v učbenikih zaslediti pretiran poudarek na prikazovanju dejstev, dogodkov in prikazov. Vprašanje o faktografiji smo zastavili tudi v sklopu predlogi za nove učbenike, ko smo ugotavljali stališče do potrebe po poudarku na predstavljanju za zgodovino pomembnih dejstev ter umeščanju snovi v čas in prostor ter zgodovinske procese. Učitelji se z navedenimi trditvami strinjajo, zato lahko razberemo, da si takšen način podajanja snovi želijo.

V kontekstu oblikovanja vpogleda v način izbiranja učbenikov smo določili različne aktivnosti oziroma okoliščine, ki jih učitelj pri tem opravi ali se v njih znajde. Kot najpogostejšo aktivnost pri izboru učbenika so izbrali primerjavo z drugimi učbeniki (92,4 odstotka pri osnovnošolskih in 79,6 odstotka pri gimnazijskih učiteljih), in to ne glede na stopnjo in leta poučevanja. Primerjava med gradivi je bolj izrazita pri osnovnošolskih učiteljih. Prav obratno je razmerje pri izboru učbenika na podlagi posvetovanja s kolegi. Način izbora s posvetovanjem med kolegi pogosteje navajajo gimnazijski učitelji (92,6 odstotka) kot osnovnošolski (76,7 odstotka). Učitelji še sporočajo, da na izbor učbenika ne vplivata založnikova predstavitev učbenika na šoli niti prodaja učbenikov na šoli.

Za pomembno okoliščino pri izboru učbenika so učitelji navedli poznavanje programa založbe (76,3 odstotka osnovnošolski in 71,7 odstotka gimnazijski učitelji), s tem, da je bila okoliščina bolj pomembna za učitelje z več delovne dobe (od 23 do 35 let), manj pri učiteljih začetnikih (od 1 do 11 let).

Ugotovili smo, da osnovnošolski učitelji pri izboru učbenika kot dejavnik pri izboru bolj upoštevajo podatek o ceni učbenika, in to ne glede na leta poučevanja. Gimnazijski učitelji ceni učbenika pripisujejo manjši pomen. Podobno je z ugotovitvami o uporabnosti priročnika za učitelje, ob tem, da je razlika glede na založbo. Med tremi založbami, je imel pri založbi 3 ta dejavnik večjo vlogo kot pri drugih dveh.

Videz učbenika je pomembnejši osnovnošolskim učiteljem, in to ne glede na leta poučevanja. Manjšo razliko je opaziti med založbami, saj je učbenik 3. založbe med učitelji, ki so ga izbrali z vidika videza, višje vrednoten. Tu lahko dodamo opombo, da je učbenik 3. založbe nastal najpozneje oziroma je najnovejši. Pri dejavniku vsebina učbenika razlik glede na izobraževalni program, stopnjo in število let poučevanja predmeta ni.

Pri trditvah o organiziranosti besedilnih in nebesedilnih elementov (prikazi, slike, fotografije, grafi, tabele; postavitve in označevanje (senčenje, obarvanje, podčrtave ...) poglavij, naslovov, podnaslovov, opredelitev) smo ugotovili razliko med skupinama učiteljev. Temu elementu večjo pozornost pripisujejo osnovnošolski učitelji. Učitelji ne glede na skupino oziroma vrsto šol, stopnjo in leta poučevanja učbenike pozitivno ocenjujejo z vidika uporabljene terminologije, jasnosti in natančnosti besedila ter slovničnih napak.

Pri trditvah, ali so za uporabo učbenikov potrebna dodatna izobraževanja, sta skupini učiteljev odgovorili enako, in to da dodatnega usposabljanja bolj ali manj ne potrebujejo (ocena 2,33 na petstopenjski lestvici). Izraženo stališče gre v podporo sedanjim načinom obveščanja učiteljev o področju.

Med skupinama osnovnošolskih in gimnazijskih učiteljev smo ugotovili razliko v njihovi oceni uporabnosti učbenika pri uresničevanju ciljev, vsebin in standardov znanja na vseh taksonomskih ravneh ter izvajanju komunikacijskega modela. Iz vseh trditev oziroma razlik med učitelji programov lahko celo zastavimo trditev, da osnovnošolski učitelji pri svojem delu večjo oporo iščejo (in dobijo) v učbeniku, kot je to v primeru kolegov v gimnaziji.

Razlik pri ugotavljanju trditve o pretiranem poudarku na prikazu dejstev, dogodkov in

prikazov nismo izsledili. Prav tako učitelji učbenikov z vidika pretirane vključenosti »faktografije« negativno ne ocenjujejo.

Razmerje med narodno, evropsko in svetovno zgodovino v učbenikih smo ugotavljali s trditvami o zastopanosti obče oziroma slovenske zgodovine. Učitelji menijo, da je obča zgodovina zastopana v primernem obsegu (88,9 odstotka), le 8,8 odstotka jih je menilo, da je premočno zastopana. O zastopanosti slovenske zgodovine jih 23,3 odstotka meni, da je premalo, 75,0 odstotka ugotavlja, da je primerno zastopana. Porazdelitev poudarkov kaže, da so avtorji učbenikov dosegli primerno razmerje med občo ter narodno zgodovino, čeprav je zaznati delež učiteljev (23 odstotkov), ki si želijo več vsebin s področja slovenske zgodovine.

Raziskali smo **razmerja med vrstami zgodovine** (politična, vojaška, družbena, kulturna, pravna, obča, zgodovina regij, vsakdanjega življenja, integralni pristop). Posebnih razlik med skupinama učiteljev nismo zaznali. Obe skupini menita, da so politična (11,4 odstotka), obča (8,8 odstotka) in vojaška zgodovina (7,4 odstotkov) preveč zastopane. Na drugi strani pa, da so premalo zastopani zgodovina vsakdanjega življenja (31,2 odstotka), integralni zgodovinski pristop (31,0 odstotka), zgodovina regij (29,3 odstotka) in kulturna zgodovina (24,2 odstotka). Na splošno lahko zapišemo, da so vrste zgodovin primerno zastopane, vendar učitelji ugotavljajo, da bi bilo treba v učbenike vključiti več vsebin iz vsakdanjega življenja, področja kulturne zgodovine in da bi za prikazovanje pojavov in dogodkov uporabili integralni zgodovinski pristop. Te ugotovitve o zastopanosti vrst zgodovin so lahko tudi posledica aktualnih strokovnih razprav, kar kaže, da duh časa pozitivno vpliva in spodbuja učitelje k premisleku o vsebini predmeta. V delu, kjer smo jih spraševali o **predlogih za nove učbenike z vidika zastopanosti posameznih zgodovin, so učitelji svojo prioriteto razvrstili od pozitivnega poudarka obči zgodovini, zgodovini vsakdanjega življenja in prepletu vseh sfer zgodovine (integralni zgodovinski pristop) do manj zelenega poudarka na vojaški, pravni in politični zgodovini.**

Preverjali smo tudi **vprašanje obravnave določenih obdobj zgodovine** predvsem z vidika predlogov za nove učbenike zgodovine in predstavitve različnih vsebin (poudarki na pomembnih dejstvih, umestitvi snovi v prostor in čas, procese in predstavitvi pojava z več zornih kotov ter predstavljanju snovi v obliki zgodbe). Večjih razlik med skupinama osnovnošolskih in srednješolskih učiteljev ni, razen, zanimivo, pri trditvi, da mora snov biti predstavljena v obliki zgodbe. Gimnazijski učitelji so tovrstnemu načinu predstavljanja zgodovine pripisali manjši pomen in si ga v učbenikih posebej ne želijo.

Za obravnavo obdobj zgodovine si učitelji zgodovine predvsem želijo, da bi avtorji v učbenike vključevali strategije poučevanja in vsebine, ki bi učencem omogočale lažje umeščanje učne snovi v čas in prostor, v zgodovinske procese in da bi bili pomembni zgodovinski dogodki, pojavi in procesi razloženi z več zornih kotov. Učitelji naj bi imeli čas, da pred izborom učbenik preberejo in ga vsebinsko primerjajo z drugimi dostopnimi učbeniki zgodovine, se o izbiri učbenika posvetujejo s kolegi.

Učbenik naj bi bil učitelju v pomoč pri načrtovanju letne in sprotne priprave na pouk, pri pripravi preizkusov znanja, načrtovanju domačega dela za učence ter bil v oporo pri doseganju ciljev v razpoložljivem času za izvedbo pouka.

Podoba učbenika naj bi izražala namen predmeta. Učbenik naj bi učence spodbujal k uporabi, slikovno gradivo naj bi prispevalo k preglednosti in dopolnjevalo besedila. Organizacija vseh besedilnih in slikovnih elementov naj bi bila v vlogi podpore uspešnega doseganja ciljev. Organiziranost poglavij po temah in sklopih prispeva k uspešnemu doseganju predvidenih ciljev. Sama postavitvev in označevanje poglavij, naslovov,

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo